

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Hvordan forebygge mobbing gjennom
sosial kompetanse?

How to prevent bullying by strengthening
social and emotional skills?

Pedagogikk og elevkunnskap, 2B 1-7

Emnekode: LU1-PEL415

Høgskulen på Vestlandet, avdeling Stord

Innleveringsdato: 23. mai 2018

Antall ord: 11744

Navn: Mona Marlen Hjelle og Helene Meling Opedal

Veileder: Hein Berdinesen og Hege Myklebust

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Sammendrag

Dette prosjektet er en studie av sammenhengen mellom mobbing og sosial kompetanse i skolen, og hvordan lærere arbeider med ulike metoder og verktøy for å øke den sosiale kompetansen til elevene for å kunne forebygge mobbing. Gjennom denne oppgaven ønsker vi å tilegne oss en dypere innsikt og økt kompetanse om hvilke arbeidsmetoder og verktøy vi, og andre lærere kan ta i bruk for å motvirke mobbing gjennom en økt sosial kompetanse. Oppgaven er rettet mot norskfaget fordi vi mener at dette faget har et stort potensial til å ta i bruk verktøy og metoder til å øke den sosiale kompetansen og forebygge mot mobbing. På bakgrunn av vår egen interesse for mobbing, og behovet for kontinuerlig å forebygge mobbing, ble problemstillingen som følger: *Hvordan kan lærere bruke norskfaget til å øke sosial kompetanse for å motvirke mobbing?*

Teoridelen er delt inn i ulike delkapitler, der mobbing og sosial kompetanse blir presentert som to ulike fenomen, før vi videre ser på sammenhengen mellom de to begrepene og hvordan en økt sosial kompetanse kan bidra til å forebygge mobbing. Teoretikere som Olweus, Moen, Roland og Lamer har vært en sentral del av denne teorien. Videre har vi knyttet det sosiokulturelle perspektivet til Vygotsky inn mot utviklingen av den sosiale kompetansen, der språket er sentralt når en lærer og utvikler seg i samspill med andre. Vi valgte å bruke intervju og aksjonslæring som forskningsmetode. Vi hadde til sammen seks informanter for å sikre en bred innsamling av empiri, og aksjonslæringen var i form av et undervisningsopplegg der vi kunne ta del i egen forskning. Å kunne sette lærerne sine erfaringer sammen med våre egne refleksjoner ga gode empiri for vår problemstilling.

Gjennom denne forskningsprosessen har vi fått et relativt klart bilde av hvordan observasjonsskolene jobber for å forebygge mot mobbing, og hvilke metoder som blir benyttet for å øke den sosiale kompetansen til elevene. Vi har fått innsikt i hvilke tiltak lærere gjør for å forebygge mobbing, der variert undervisning, gruppearbeid, og utøving av en autorativ og proaktiv klasseledelse er sentralt. Skolene arbeider systematisk og har klare prosedyrer for forebyggende arbeid, avdekking og stopping av mobbing. Vi ser også at lærerne har mange gode verktøy, og at de forebygger mobbing på et dypere plan ved å arbeide med den sosiale kompetansen gjennom lesing, skriving, samtaleid, diskusjon, argumentasjon og gjensidig respekt for hverandre. Det er nettopp slike verktøy og metoder som fører til at en

gjennom norskfaget jobber med å bygge den sosiale kompetansen som kan forebygge mobbing. Vi opplevde gjennom vår forskning at å tematisere mobbing i norskfaget, og bevisstgjøre elevene om hva mobbing innebar var direkte med på å forebygge mobbing. Etter våre samtaler med skoleledere og pedagoger sitter vi med en følelse av at mobbing mest sannsynlig alltid vil være et problem. Det er derfor enda viktigere at vi lærere, som ikke bare har muligheten, men også plikt til å gjøre noe med mobbing, har den kunnskapen og kompetansen som trengs for å forhindre, oppdage og stoppe mobbing.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
1.0 Innledning	1
1.1 Problemstilling	2
1.2 Disposisjon	2
2.0 Teori	3
2.1 Mobbing.....	3
2.1.1 Hva er mobbing?.....	3
2.1.2 Forebyggende arbeid.....	4
2.2 Sosial kompetanse	5
2.2.1 Hva er sosial kompetanse?	5
2.2.2 Hvorfor bør en rette fokus mot sosial kompetanse?	6
2.2.3 Kvalitet og kompetanse.....	7
2.2.4 Hvorfor er norskfaget en god inngang til forebyggende arbeid mot mobbing?	7
2.2.5 Kompetansemål i norskfaget knyttet til sosial kompetanse og forebygging mot mobbing	8
2.3 Hva sier loven om mobbing?	9
2.4 Hvordan kan læreren forebygge mobbing gjennom fokus på sosial kompetanse?	10
2.5 Å styrke den sosiale kompetansen for å forebygge mot mobbing i norskfaget gjennom et sosiokulturelt perspektiv	12
3.0 Metode	14
3.1 Forskningstilnærming	14
3.2 Valg av metode.....	15
3.3 Utvalg av informanter.....	16
3.4 Gjennomføring	17
3.5 Gyldighet, pålitelighet og etikk.....	18
4.0 Presentasjon av data	20
4.1 Intervju.....	20
4.1.1 Hvordan skolene jobber med mobbing	20

4.1.2	Hvordan lærerne jobber med mobbing i norskfaget	21
4.1.3	Hvilket fokus de ulike skolene har på sosial kompetanse	22
4.1.4	Tiltak og strategi i norskfaget.....	23
4.2	Aksjonslæring.....	23
4.2.1	Økt 1.....	23
4.2.2	Økt 2.....	24
4.2.3	Refleksjon fra aksjonslæringen i et sosiokulturelt perspektiv.....	25
5.0	Drøfting.....	27
5.1	Konklusjoner	27
5.1.1	Konklusjon 1: Å ta i bruk ulike metoder og verktøy i norskfaget kan øke den sosiale kompetansen til elevene og motvirke mobbing	27
5.1.2	Konklusjon 2: Skolene bør ha et overordnet fokus på sosial kompetanse	29
5.1.3	Konklusjon 3: Lærere velger bort å drøfte mobbing i norskfaget	30
5.1.4	Konklusjon 4: Man kan forebygge mobbing gjennom å øke den sosiale kompetansen.....	30
5.2	Hovedkonklusjon: Hvordan lærere kan bruke norskfaget til å øke sosial kompetanse for å motvirke mobbing.....	32
5.2.1	Norskfaget har et stort potensial	32
5.2.2	Metoder og verktøy for å øke den sosiale kompetansen	32
6.0	Avslutning.....	34
	Litteraturliste	35
	Vedlegg 1	38
	Vedlegg 2	40
	Vedlegg 3	43
	Vedlegg 4	45
	Vedlegg 5	62
	.....	63

1.0 Innledning

Dette prosjektet er en studie av sammenhengen mellom *sosial kompetanse* og *mobbing* i skolen, og hvordan lærere velger å arbeide med ulike verktøy og metoder for å kunne øke den sosiale kompetansen til elevene som kan bidra til å forebygge mobbing. Oppgaven er rettet mot norskfaget fordi vi mener at dette faget har et stort potensial til å ta i bruk ulike verktøy for å forebygge mobbing. *Norskfaget egner seg godt til å bygge den sosiale kompetansen til elevene på et dypere plan, over lengre tid.* Olweus (1992) gjennomførte en stor undersøkelse i Norge og Sverige av 830 skoler, der resultatet viste at ca. 84 000 elever opplevde å bli mobbet av og til, eller hyppigere. Gjennom de siste årene viser Moen (2014) at rundt 40 000 elever i Norge blir utsatt for mobbing i skolen.

Som en kan se gjennom disse tallene er ikke mobbing et nytt fenomen. Lamer (2014) legger frem konsekvensene av å ha en svekket sosial kompetanse: barna som ikke har tilegnet seg sosial kompetanse før de starter på skolen, vil havne i en klar risikosituasjon. Sosial kompetanse er vesentlig for å motvirke utvikling av diskriminering, problematferd og mobbing. Forskning viser at sosial kompetanse er svært viktig for å kunne mestre motgang, stress, mobbing og annen problematferd (Kunnskapsdepartementet, 2006).

I oppgaven har vi valgt å bruke teori som på best mulig måte kan hjelpe oss å finne svar på vår problemstilling. Teoretikere som Olweus, Roland, Lamer og Vygotsky spiller en stor rolle i oppgaven. For å innhente empiri har vi valgt å ta i bruk intervju og aksjonslæring som forskningsmetode. Målet med aksjonslæringen var å trene opp den sosiale kompetansen til elevene gjennom å diskutere, lytte til hverandre, respektere hverandre og kommunisere godt, både skriftlig og muntlig. Å kunne sette lærerne sine erfaringer sammen med våre egne refleksjoner mener vi vil gi god empiri for vår problemstilling, samt kunne opplyse lærere og mennesker som underviser i skolen på daglig basis.

Gjennom oppgaven belyser vi hvilken rolle skolen og den enkelte lærer har i arbeidet mot mobbing. Det er derfor hensiktsmessig for oss som lærerstudenter og kunne tilegne oss en dypere innsikt og økt kompetanse om hvilke arbeidsmetoder og verktøy vi, og andre lærere kan ta i bruk for å motvirke mobbing gjennom økt sosial kompetanse.

1.1 Problemstilling

Vi mener at mange lærere har for lite fokus på mobbing i den regulære undervisningen, og ikke gir nok plass til å inkludere arbeidet mot mobbing i (den enkelte) skolehverdagen. Vi ønsker derfor gjennom vår problemstillingen å opplyse og vise mennesker som arbeider med barn og ungdom at å jobbe med mobbing i norskfaget kan bidra til å øke den sosiale kompetansen til elevene gjennom lesing, skriving og andre praktiske aktiviteter, som kan bidra til å motvirke mobbing. Vi har valgt norskfaget fordi vi mener at dette faget har et stort potensial til å ta i bruk ulike verktøy for å forebygge mobbing. Norskfaget egner seg godt til å utvikle sosial kompetanse. En god kommunikasjon er viktig for å øke sosial kompetanse, og norskfaget arbeider mye med god kommunikasjon, både skriftlig og muntlig. Forskning har vist at sosialt kompetente barn klarer å løse problemer eller konflikter på en bedre måte. De kan også forutse konsekvensene av en handling. De har evnen til å leve seg inn i hvordan det er å bli mobbet, og hvordan det er å bli holdt utenfor, og dette vil igjen forebygge mobbing (Lamer, 2014, s. 20-21). Problemstillingen til oppgaven blir som følger: *“Hvordan kan lærere bruke norskfaget til å øke sosial kompetanse for å motvirke mobbing?”*.

1.2 Disposisjon

Vi starter med å presentere viktige begreper som går igjen i oppgaven, spesielt mobbing og sosial kompetanse. Videre presenterer vi relevant teori og forskning knyttet til problemstillingen, der forebyggende arbeid mot mobbing og fokuset rundt sosial kompetanse som motvirkning for mobbing vil bli belyst. Dette blir blant annet sett i lys av Vygotsky sitt sosiokulturelle perspektiv. Grunnet relevans for problemstillingen og kravene til antall ord i oppgaven, har vi valgt ikke å fokusere på mobbeprogram. Det er i hovedsak verktøy i norskfaget vi er opptatt av. Relevant lovverk og stortingsmeldinger blir også gjort rede for. Videre presenterer vi det kvalitative forskningsintervjuet og aksjonslæringen i methodedelen som ble brukt for å innhente empiri. Her sier vi noe om utvalget, gjennomføringen av intervjuet og våre egne refleksjoner fra aksjonslæringen. Gyldighet, pålitelighet og etikk blir også drøftet. Deretter legger vi frem funnene våre gjennom «presentasjon av data». Utgangspunktet for drøftingen er datainnsamlingene, hvor funnene blir sett i lys av teorien. Dette leder frem mot en avsluttende konklusjon der vi oppsummerer og svarer på problemstillingen.

2.0 Teori

I dette kapitlet vil vi gjøre rede for teori og forskning som kan hjelpe oss med å finne svar på problemstillingen vår “Hvordan kan lærere bruke norskfaget til å øke sosial kompetanse for å motvirke mobbing?”. Vi vil først presentere sentrale teorier om mobbing, og gjøre rede for ulike typer mobbing. Vi vil også gjøre rede for hva sosial kompetanse er, og hvorfor en bør rette fokus mot sosial kompetanse i forebygging mot mobbing. Det vil også bli lagt fokus på teori om hvordan en kan bruke norskfaget til forebygging. Lover og kompetansemål vil bli presentert før kapitlet avsluttes med å se på verktøy og metoder en bruker for å forebygge mot mobbing, der sosial kompetanse står i fokus sammen med ulike konsekvenser av mobbing. Oppgavens teoretiske perspektiv bygger i hovedsak på den sosiokulturelle læringsteorien til Vygotsky, som vil bli nærmere presentert nedenfor. Samlet sett skal teorien som blir presentert i denne delen av oppgaven gi grunnlag for drøfting av funn og empiri i et senere kapittel.

2.1 Mobbing

2.1.1 Hva er mobbing?

Mobbing er et begrep som blir brukt i mange ulike sammenhenger og som har flere definisjoner. Den kanskje mest kjente stammer fra Olweus (1992, s. 17): “En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere personer”. En negativ handling kan defineres som at noen med hensikt påfører, eller prøver å påføre skade eller ubehag på en annen person over tid. På bakgrunn av egne undersøkelser sier Olweus at en betydelig andel av de som blir mobbet oppgir at mobbingen kommer fra en enkeltperson eller fra en gruppe (Olweus, 1992, s. 18). Det er naturlig å anta at mobbing fra en gruppe med flere involverte er mere skadelig for offeret. Roland (2014, s. 23) peker på et annet sentralt punkt som bør tas med i en definisjon på mobbing: asymmetrien som foreligger i styrkeforholdet mellom mobbeoffer og mobber, hvor mobbeofferet ikke er i stand til å forsvare seg sosialt eller fysisk i den aktuelle situasjonen. Roland definerer mobbing som følger: “Mobbing er fysiske eller sosiale negative

handlinger, som utføres gjentatte ganger over tid av en person eller flere sammen, og som rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen” (Roland, 2014, s. 25).

Ulike typer mobbing

Peter K. Smith (2011) har presentert en oversikt over ulike typer av mobbing. Han viser at det er disse hovedtypene som går igjen i det meste av studier om mobbing:

1. Fysisk mobbing
2. Verbal mobbing
3. Sosial ekskludering
4. Indirekte/relasjonell mobbing
5. Cybermobbing, eller digital mobbing

Mange av de ofrene som blir utsatt for mobbing, blir ofte utsatt for flere av disse typene samtidig. I følge ofrene er de verste situasjonene når de blir fullstendig isolert og ekskludert. “I en kombinasjon med fysisk vold, håning, ryktespredning og digital mobbing er det lett å tenke seg at en slik isolasjon føles altomfattende og umulig å komme seg ut av” (Moen, 2014, s. 18-19). I vår forskning ønsker vi å finne svar på hvordan en kan forebygge mobbingen gjennom å øke den sosiale kompetansen.

2.1.2 Forebyggende arbeid

Roland (2014, s. 68) viser til at *klasseledelse* etter alt å dømme er en direkte årsak til at omfanget av mobbing reduseres. God klasseledelse innebærer en autoritativ lærer som er proaktiv, omsorgsfull og en tydelig leder. Her vil læreren påvirke potensielle mobbere indirekte ved å gå frem som et godt forbilde og bidra til en klar sosial struktur i klasserommet (Roland, 2014, s. 92)

Roland (2014, s. 139) viser til flere sentrale punkt som kan gjøres for å motvirke og avdekke mobbing. Tillit og rutiner blir trukket frem som viktige egenskaper hos en lærer for å kunne skape et trygt miljø. Når elever og foreldre møter en lærer som er tydelig, omsorgsfull og har gode rutiner vil en lettere betro seg til denne personen. Elevene vil oppleve at de blir hørt,

spesielt i situasjoner som omhandler mobbing. Avdekking av mobbing vil også bli lettere å oppdage om skolen og læreren har klare rutiner for dette.

Forskning viser at *sosial kompetanse* er svært viktig for å kunne mestre motgang, stress, mobbing og annen problematferd (Kunnskapsdepartementet, 2006). Lamer (2014, s. 10) viser til konsekvenser av en svekket sosial kompetanse: om et barn stadig mislykkes i sosialt samspill med andre, kan dette føre til gjentatte irettesettelser fra voksen, tap av status og avvising fra andre. De barna som ikke har tilegnet seg sosial kompetanse før de startet på skolen, vil havne i en klar risikosituasjon.

2.2 Sosial kompetanse

2.2.1 Hva er sosial kompetanse?

Kari Lamer (2014, s. 8) definerer sosial kompetanse som å mestre samspill med andre. Det handler om å lykkes i å omgås andre mennesker. Hun skriver videre i sin bok at sosial kompetanse er viktig i barns utvikling, og det er avgjørende at de som jobber med barn sikrer de en god barndom, der de er i et inkluderende miljø hvor mobbing ikke eksisterer.

Å tilegne seg sosiale ferdigheter og sosial kompetanse blir ofte betraktet som en naturlig prosess hos barnet som vil skje over tid gjennom utvikling og læring. Det kan derfor være lett å glemme eller undervurdere betydningen som denne kompetansen faktisk har for barnets muligheter til å mestre hverdagen, blant venner og på skolen. I dag er vi blitt mer oppmerksomme på at det skal rettes fokus mot dette tema og hvilke konsekvenser det kan ha om dette ikke blir oppfylt (Lamer, 2014, s. 8). For å kunne utvikle en god og helhetlig sosial kompetanse presenterer Lamer innholdet i begrepet gjennom fem delområder, som alle er like sentrale for å kunne utvikle en helhetlig sosial kompetanse. Delområde 1 omfatter empati og rolletaking, som handler om å ha evnen til å leve seg inn i andre sitt følelsesliv, tanker og behov og kunne forstå andre sitt perspektiv og beslutninger om ulike sosiale relasjoner og samspill. Delområde 2 omfatter prososial atferd som handler om positive holdninger og handlinger, evnen til å kunne dele, hjelpe, trøste, inkludere og vise omsorg. Delområde 3 omfatter selvkontroll, som handler om å utsette sine egne behov og ønsker i situasjoner som kan være krevende for barn, f.eks. å vente på tur, følge regler, takle konflikter og inngå

kompromisser. Delområde 4 omfatter selvhevdelse, det vil si å være deltakende i et fellesskap, stå imot gruppepress, delta i ulike aktiviteter, og å kunne hevde seg selv og sine egne meninger. Det siste delområde, nummer 5, omfatter lek, glede og humor. Dette handler om evnen til å kunne skille lek fra andre aktiviteter, kunne gå inn i en rolle og leke, tolke signaler og kunne glede seg på andre sine vegner og andre sin mestring (Lamer, 2014, s. 20-21)

Begrepet sosial kognisjon er sentralt for å forstå hvordan et barn tilegner seg sosial kompetanse. Sosial kognisjon kan relateres til rolletaking, og mange regner rolletaking som en viktig kilde til hvordan de minste barna tilegner seg den sosial-kognitive utviklingen. Det handler om å forstå hvordan et annet menneske opplever en situasjon eller hvordan de tenker. Skal man kunne vise omsorg, hjelpe eller ta kontakt med andre på en positiv måte, er det sentralt at man forstår hvordan andre tenker, og det er dette som ligger til grunn for utviklingen av den sosiale kompetansen for barn. (Lamer, 1997, s. 77)

Alle disse delområdene er viktige i forståelsen av hva som inngår i begrepet sosial kompetanse, og siden dette er en stor del av vår problemstilling er det viktig å få frem hva som ligger i et slikt sentralt begrep i vår oppgave og forskning.

2.2.2 Hvorfor bør en rette fokus mot sosial kompetanse?

Sosial kompetanse er en grunnleggende ferdighet for at barna skal kunne fungere i et samfunn og kunne handle i en sosial virkelighet. Skolen må i samarbeid med foreldre styrke og hjelpe elevene inn i sosiale utviklingsprosesser som skal hjelpe til med å styrke den sosiale kompetansen og bygge på et solid teoretisk og metodisk fundament. Det er derfor viktig med tidlig innsats når det gjelder sosial kompetanse, slik at barn og unge senere kan klare seg i samfunnet. I Læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK06) og i Læringsplakaten blir sosial kompetanse fremhevet, men blir ikke vektlagt i den grad at det kan være tilfredsstillende for de utfordringene som barn og unge vil bli stilt overfor i samfunnet. Dersom skolen skal klare å utvikle mennesker som skal bidra til å utvikle et samfunn, samt være kritiske og engasjerte borgere, må sosial kompetanse være et prinsipp som er bærende i skolen (Utdanningsdirektoratet, 2017). Vi ønsker å finne svar gjennom vår problemstilling på enkelte verktøy og metoder som hver enkelt lærer kan ta i bruk i sin egen norskundervisning for å styrke dette.

2.2.3 Kvalitet og kompetanse

En av skolens viktigste oppgaver er å utvikle den faglige og sosiale kompetansen til elevene. Dette kommer klart frem i Læringsplakaten av LK06, som sier at det er skolen som skal utvikle sosial, etisk og kulturell kompetanse (Imsen, 2016, s. 449). Noen av punktene som blir trukket frem i St.meld. nr. 31 (2007-2008) om «Kvalitet i skolen» viser viktigheten av dette. Stortingsmeldingen slår fast at det er flere sider ved kvaliteten i skolen som ikke lar seg måle. Regjeringen uttrykker derfor sin bekymring for at kvaliteten i grunnopplæringen ikke er god nok. De finner det svært alvorlig at elevene sine ferdigheter svekkes, samtidig som kravet til kompetanse stadig øker. En følge av dette kan være sosial utstøting. Viktigheten av å utvikle den sosiale kompetansen for elevene blir videre omtalt i denne meldingen der det kommer frem at opplæringen skal bidra til utvikling av sosial tilhørighet, og at elevene skal øve seg i samhandling og problem- og konflikthåndtering, samt mestring av ulike roller (St. meld. Nr. 31 (2007-2008)).

2.2.4 Hvorfor er norskfaget en god inngang til forebyggende arbeid mot mobbing?

Som tidligere nevnt i denne oppgaven mener vi at norskfaget har et stort potensial for å øke den sosiale kompetansen til å forebygge mobbing. I formålet til læreplan i norsk står det blant annet:

Norskfaget åpner en arena der de [elevene] får anledning til å finne sine egne stemmer, ytre seg, bli hørt og få svar. Formålet understreker altså at faget har en rolle i utvikling av elevens sosiale ferdigheter, gjennom blant annet ved å stimulere til samarbeid, empati og selvhevdelse (Utdanningsdirektoratet: vedlegg 6, u.å.).

En sentral del av skolen sin oppgave er å arbeide med sosial kompetanse, som en del av et systematisk og kontinuerlig utviklingsarbeid. Ifølge Utdanningsdirektoratet (Utdanningsdirektoratet: vedlegg 6, u.å.) vises det også til at alle skoler bør ha en plan for utvikling av sosial kompetanse på tvers av trinn og fag. For å vise hvordan et slikt arbeid kan utarbeides og gjennomføres i praksis viser Udir til eksempel fra en skoles arbeid med sosial kompetanse. Her kan en se hvordan denne skolen sin utarbeiding, gjennomføring og evaluering/oppfølging er blitt tatt i bruk. Her blir det lagt stor vekt på samarbeid, selvkontroll, empati, ansvarlighet, lek, glede og humor (Utdanningsdirektoratet: vedlegg 7, u.å.). Dette

stemmer godt overens med de fem delområdene som Lamer viser til for å kunne utvikle en god og helhetlig sosial kompetanse (Lamer, 2014, s. 21-22).

2.2.5 Kompetansemål i norskfaget knyttet til sosial kompetanse og forebygging mot mobbing

Utdanningsdirektoratet (2006) presenterer kompetansemål for norskfaget. Siden vi i denne oppgaven baserer vår forskning på elever fra 1-3.klasse vil vi ta utgangspunkt i kompetansemålene for 2.trinn og 4.trinn. Som lærer har du en plikt til å følge kompetansemålene. Gjennom kompetansemålene kan en se at norskfaget har et stort potensial til å trekke inn mobbing i undervisningen, fordi kompetansemålene er åpne og baserer seg på mye lesing, samhandling, samtaler, lytting og refleksjon.

Etter endt 2.årstrinn skal elevene blant annet kunne:

“lytte, ta ordet etter tur og gi respons til andre i samtaler”

“fortelle sammenhengende om opplevelser og erfaringer”

“sette ord på egne følelser og meninger”

(Utdanningsdirektoratet, 2006)

Etter endt 4.årstrinn skal elevene blant annet kunne:

“lytte etter, gjenfortelle, forklare og reflektere over innholdet i muntlige tekster”

“bruke et egnet ordforråd til å samtale om faglige emner, fortelle om egne erfaringer og uttrykke egne meninger”

“lese, reflektere over og samtale om egne og andres tekster”

(Utdanningsdirektoratet, 2006)

Majoriteten av kompetansemålene etter 2.årstrinn og 4.årstrinn innehar gode muligheter for å kunne arbeide forebyggende med sosial kompetanse og trekke inn mobbing.

2.3 Hva sier loven om mobbing?

Den 1. august kom det en ny mobbelov som skal sikre at eleven får en trygg og god skolehverdag. Loven sier at dersom en elev føler seg krenket på noen som helst måte, skal skolen ta dette på alvor. Skolen har 5 dager på seg til å ta tak i saken, og dersom foreldrene eller eleven ikke føler at de blir tatt på alvor, kan en melde ifra til fylkesmannen (Opplæringsloven, 1998). Opplæringsloven sier klart og tydelig at alle som jobber på skolen må kjenne til opplæringsloven, og alle må være klar over at brudd på loven gir straff (Moen, 2014, s. 128). Opplæringsloven kapittel 9A handler om eleven sitt skolemiljø.

§ 9 A-2 i opplæringsloven sier at:

“Alle elevar har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring”.

I § 9 A-3 står det at: “Skulen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering”.

Skulen skal arbeide kontinuerleg og systematisk for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av kapitlet blir oppfylte. Rektor har ansvaret for at dette blir gjort.

§ 9 A-4. Handler om at en skal sikre eleven et trygt og godt psykososialt miljø.

Loven sier at: “Alle som arbeider på skulen, skal følgje med på om elevane har eit trygt og godt skulemiljø, og gripe inn mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering dersom det er mogleg.”

“Alle som arbeider på skulen, skal varsle rektor dersom dei får mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skulemiljø. Rektor skal varsle skuleeigaren i alvorlege tilfelle.”

“Ved mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skulemiljø, skal skulen snarast undersøkje saka.”

Når ein elev seier at skulemiljøet ikkje er trygt og godt, skal skulen så langt det finst eigna tiltak sørgje for at eleven får eit trygt og godt skulemiljø. Det same gjeld når ei undersøking viser at ein elev ikkje har eit trygt og godt skulemiljø.

“Skulen skal sørge for at involverte elever blir høyrde. Kva som er best for elevane, skal vere eit grunnleggjande omsyn i skolen sitt arbeid.”

(Opplæringsloven, 1998)

Disse lovene sier i praksis at alle elever i den norske skolen har rett til å ha det bra på skolen. Det betyr at alle ansatte på skolen må varsle og sette inn tiltak dersom de får beskjed eller ser at noen elever blir utsatt for negative handlinger. Det skal være en lav terskel på hva som skaper mistanke til at en elev ikke har det bra på skolen. Plikten til å varsle rektor gjelder ved alle mistanker (Utdanningsdirektoratet, 2017).

2.4 Hvordan kan læreren forebygge mobbing gjennom fokus på sosial kompetanse?

Et trygt psykososialt miljø

Et trygt psykososialt miljø kjennetegnes ved at elevene har det bra og trives på skolen. De har tro på seg selv og egne ferdigheter, og de opplever mestring. De har et godt forhold til elever og lærere på skolen, og elevene er klar over at skolen tar mobbing på alvor. Skolen jobber systematisk for å forebygge slike hendelser. Djupedalutvalget (NOU 2015:2) foreslår over 100 tiltak for å redusere mobbing i skolen. Noen av faktorene som blir trukket frem er blant annet en skoleomfattende innsats, der foreldre, elever og alle skolens ansatte i personalet deltar i arbeidet. Skolen må ha en felles visjon om at den negative atferden kan motarbeides, og hvordan en skal håndtere tilfeller der mobbing eller andre krenkelser oppstår. Her er det særs viktig med en skolekultur som bygger på normer og verdier som setter klare rammer for hva som er akseptabelt, og hvordan mennesker oppfører seg med hverandre. Her blir også relasjonsbasert klasseledelse trukket frem som en viktig faktor for å sikre et trygt psykososialt miljø. En god klasseleder skal være i forkant, og forebygge. En må motivere elevene for å lære, både faglig og sosialt. Den sosiale og emosjonelle kompetansen til elevene er noe elevene må inneha for å kunne fungere i et sosialt fellesskap, og for å skape et trygt psykososialt miljø. Kompetanse er noe elevene kan trene på, utvikle og øke for å motvirke mobbing (NOU 2015:2).

Læreren

Vi som lærere i skolen bør ha som hensikt å føre oppmerksomheten mot å fremme de kognitive, atferdsmessige og sosio-emosjonelle ferdighetene, fordi at dette kan bidra til at barna blir mindre sårbare for en rekke problemer som kan forekomme i senere tid. Med dette menes det at en bør jobbe proaktivt med den sosiale kompetansen til elevene. En jobber med en slik primær forebygging der en styrker og bygger opp de sosiale ferdighetene, mestringen og kompetansen til elevene på forhånd, fremfor å redusere mangler etter at de har oppstått. Her prøver en å jobbe forebyggende og målrettet der en tar i bruk psykologiske og pedagogiske metoder for å fremme den sosiale kompetansen (Lamer, 1997, s. 34). Lamer (1997, s. 37) viser til forskning som tilsier at dersom et barn sliter med sin utvikling av sosial kompetanse, og dette barnet får hjelp allerede de første årene, finnes det gode muligheter for å få barnet inn i en positiv sirkel som vil bidra til å unngå triste erfaringer og sosiale vansker videre i barndommen.

Veileder for ansatte

Utdanningsdirektoratet (2017) har presentert en veileder for ansatte i skole og barnehage i arbeid mot mobbing. For å forebygge mot mobbing går de fleste tiltakene ut på at en bør øke kunnskapen til elevene og gjøre de bevisst på hva mobbing er. En bør ta opp tema mobbing, og engasjere elevene i arbeidet. En må gjøre elevene bevisst på hva mobbing er, hvordan det er for en person å bli mobbet, og hvilke konsekvenser det kan ha å bli mobbet. Her bør en også ha fokus på digital mobbing over mobiltelefon og internett. Tiltakene som blir nevnt i veilederen samsvarer i stor grad med det som vi gjennomførte i vår aksjonslæring, der målet var å øke kompetansen til elevene rundt tema mobbing.

Utdanningsdirektoratet (2017) har også presentert en veileder for utvikling av sosial kompetanse. I tråd med Kunnskapsløftet skal arbeid med sosial kompetanse være en del av all opplæring.

2.5 Å styrke den sosiale kompetansen for å forebygge mot mobbing i norskfaget gjennom et sosiokulturelt perspektiv

Samspillet mellom barn og unge gir en unik mulighet til å utvikle nødvendige sosiale ferdigheter. Forskning viser at samspill mellom barn gjennom lek gir barna sosialiseringserfaringer som andre relasjoner ikke kan gi (Lamer, 1997, s. 27). For å møte “livets oppgaver og mestre utfordringer sammen med andre” er sosiale ferdigheter avgjørende (Moen, 2014, s. 104). Moen skriver også at de tilbakemeldingene som barn og unge får i fra andre er et grunnlag for at de skal utvikle slike ferdigheter. Personer som er blitt utsett for mobbing har opplevd negative eller fraværende tilbakemeldinger over en lengre tidsperiode. Mobbingen vil derfor medføre at de personene er lite rustet til møte med samfunnet.

Å arbeide med sosiale ferdigheter er en sentral del av skolens oppgave og bør være en del av et systematisk og kontinuerlig utviklingsarbeid (Utdanningsdirektoratet: vedlegg 6, u.å.). En bør prøve å arbeide med dette i fellesskapet, og unngå at ofrene blir isolert i fra gruppa.

Situasjoner der en kan veilede og forsterke positive handlinger vil også være med på å øke de sosiale ferdighetene til elevene, og vil bidra i behandlingen av vanskene til ofrene. (Moen, 2014, s. 105). Dette kan knyttes til Vygotsky sitt læringssyn der en lærer i en sosial prosess sammen med andre. Den sosiale kompetansen er noe en utvikler i samspill med andre.

Vygotsky legger i sin teori vekt på sosialt samspill og kultur. Han mener at læring skal forstås i relasjon mellom individet og kulturelle og sosiale feltet. Med andre ord er det sosiale fellesskapet, kulturen og språket noe som danner grunnmuren i barns utvikling og læring (Imsen, 2014, s. 183).

Vygotsky viser til språket som en avgjørende faktor for å forstå den menneskelige utviklingen. En kan se på dette som en todelt prosess der utvikling først foregår sosialt, og deretter individuelt, der de ytre aktivitetene går foran de indre (Lillejord, 2013, s 195). Målet med aksjonslæringen vi gjennomførte var å øke den sosiale kompetansen til elevene, og å lære gjennom å bruke språket der samhandling og kommunikasjon var sentralt. Å bruke norskfaget til å forebygge mobbing kan gjøres på et dypere plan og over lengre tid, ved å lære å diskutere, lytte til hverandre, respektere hverandre og kommunisere godt, både muntlig og skriftlig (Utdanningsdirektoratet: vedlegg 6, u.å.).

Vårt undervisningsopplegg var koplet opp mot Vygotsky og hans fokus på samhandling, språk og diskusjon. Første del av vårt undervisningsopplegg hadde fokus på et samarbeid med alle elevene om å utvikle felles punkter på hva som er mobbing og hvordan vi kan forhindre mobbing i skolen. Vi la stor vekt på at elevene skulle samhandle og kommunisere. For å øke kompetansen på det individuelle planet fikk elevene også jobbe individuelt med å lage egne tankekart i etterkant av samarbeidet vi gjorde i plenum. Samme mønsteret brukte vi i økt 2 der vi, sammen med elevene, reflekterte og diskuterte ulike løsninger på mobbesituasjoner. De fikk da samhandlet med andre, og deretter brukt sine egne opplevelser og tanker til videre læring.

Vygotsky mener at læring drar med seg utvikling, og det er nettopp dette vi ønsker å oppnå med vår aksjonslæring (Lillejord, 2013, s 196). Når en skal styrke den sosiale kompetansen til elevene, vil det være gunstig å se denne utviklingen i lys av det sosiokulturelle perspektivet og utvikle kompetansen i samspill med andre, og bygge undervisningen på sosiale og individuelle plan. Det å forebygge mobbing gjennom fokus på sosial kompetanse i norskfaget er med på å forebygge mobbing på sikt, på et dypere plan (Utdanningsdirektoratet: vedlegg 6, u.å.). På bakgrunn av det som nå er nevnt er Vygotskys sosiokulturelle teori høyaktuell i svaret på vår problemstilling. Dette viser vi nærmere i drøftingsdelen av oppgaven.

3.0 Metode

Denne delen av oppgaven skal handle om hvilke metoder vi har valgt til å gjennomføre vår studie, og vi skal begrunne hvorfor vi har valgt akkurat disse metodene.

3.1 Forskningstilnærming

Kvalitativ metode

For å kunne velge undersøkelsesmetode må en kjenne til alternativene som foreligger. Ved å velge en metode får du en type data, og ved å velge en annen type metode får du en annen type data. Avgjørende for metodevalget er hva man ønsker å vite. Her kan en skille mellom kvalitative og kvantitative data. Kvantitative vil si at dataene er målbare, altså at det kan representeres som tall, mens kvalitative data er data som sier noe om egenskapene til enhetene i undersøkelsen og blir ofte representert som tekst eller verbale utsagn (Halvorsen, 2008, s. 128). For å samle inn data gjennomførte vi en kvalitativ intervjuundersøkelse. Å bruke kvalitative metoder vil ifølge Olsson (2003, s. 17) bety at en bygger på induktive prosesser. En har et innenfra-perspektiv, som vil si at en har en nærhet mellom forsker og informant. Når vi søker informasjon om ulike fenomen og problemer, har kvalitative metoder stor relevans (Befring, 2015, s. 39).

Aksjonslæring

Begrepet aksjonslæring er et relativt nytt begrep. Begrepet kan relateres til det å lære gjennom erfaring gjennom aksjon: "Aksjon betyr å rette oppmerksomheten mot en aktiv handling, og sette systemet i bevegelse" (Tiller, 2006, s. 43). Ifølge Befring (2015, s. 100) blir forskeren selv deltakende i sin egen forskning. Forskeren sin oppgave blir å tilføre påvirkninger som har som mål å utløse ønskelige endringer. Aksjonsforskning og aksjonslæring er et verktøy for å kunne se sammenheng mellom teori og praksis, mellom hva du gjør og hva en bør gjøre og mellom forskning og politikk.

3.2 Valg av metode

Gjennom vår forskning valgte vi to forskningsmetoder. Vi valgte aksjonslæring for å kunne være en del av forskningen selv, og finne svar på vår problemstilling gjennom å prøve ut egne verktøy og metoder for å kunne øke den sosiale kompetansen til elevene. Vi valgte intervju for å finne svar på i hvilken grad forebygging gjennom sosial kompetanse blir brukt i den virkelige hverdagen til en lærer, og finne ulike verktøy og metoder som blir brukt fra en erfaren norsklærer. Å kunne sette lærerne sine erfaringer sammen med våre egne refleksjoner mener vi vil gi gode empiri for vår problemstilling, samt kunne opplyse lærere og mennesker som underviser i skolen på en daglig basis.

Det kvalitative forskningsintervjuet

Ved å bruke kvalitative metoder kan en hente inn fyldige data om personer og situasjoner (Halvorsen, 2008, s, 128). Ved å gjennomføre et semistrukturert intervju er det stort rom for spontanitet og det er lett å tilpasse mellom forsker og informant. Spørsmålene en stiller til informant er gjerne åpne og gir rom for reflekterte og utfyllende svar (Halvorsen, 2008, s, 142). Denne formen gjør at informantene ofte føler seg trygge og de får en opplevelse av en dialog med forskeren. Ved å ha avklart spørsmålene på forhånd, og i en fast rekkefølge vil intervjuet ha en rød tråd og en fast mal på spørsmålene. Spørsmålene har en viss struktur, men svarene kan være åpne og frie. Ut ifra det informanten svarer står en fritt til å velge oppfølgingsspørsmål som kan føre til mer utdypende svar. I en slik metode bygger en resultatet på et lite antall individer og et stort antall variabler (Olsson, 2003, s. 16). Alle informantene får de samme spørsmålene, og på den måten blir alle behandlet likt (Academic Work, 2018). Dette er grunnen til at vi har valgt å ha et semistrukturert intervju. Ved å gi informanten større frihet til å uttrykke seg, får vi mer reflekterte svar gjennom intervjuet som kan belyse vår problemstilling.

Aksjonslæring i form av undervisningsopplegg

Tiller (2006, s. 52) beskriver aksjonslæring som en kontinuerlig lærings- og refleksjonsprosess, der intensjonen er å oppnå noe. Det er et hjelpemiddel for å ta tak i omgivelsene og forandre det til noe bedre. Det vi ønsket med å gjennomføre aksjonslæring

som forskningsmetode var å bruke verktøy og metoder i norskundervisningen for å bygge den sosiale kompetansen til elevene, og at dette ble et hjelpemiddel til å forandre elevene til noe bedre og for å forebygge mot mobbing. Aksjonslæringen ville da kunne gi oss refleksjoner som ville gi god empiri for vår problemstilling. Dette ble gjort gjennom et undervisningsopplegg i form av to økter.

Gjennom undervisningsoppleggene var vi som forskere tett på elevene. Vi var deltakende i vår egen forskning, og målet var å kunne påvirke og få utløst endringer (Befring, 2015, s. 100). Vi påvirket i form av å trekke inn metoder og verktøy i norskfaget som kunne føre til *endringer* i hvorvidt mobbing blir drøftet i norskfaget, samt kunne opplyse andre lærere og mennesker som underviser i skolen. I forskning som omfatter potensielt utsatte eller sensitive grupper, må en være særlig forsiktig, spesielt med barn (Befring, 2015, s. 101). Her sendte vi ut et skjema der alle foreldre ble informert om at elevene skulle delta i et forskningsprosjekt, og om dette ikke var ønskelig skulle eleven delta.

3.3 Utvalg av informanter

Valg av informanter baserte seg på et utvalg der informantene måtte oppfylle visse kriterier. Utvalget ble gjort ut fra hvem som best kunne belyse vår problemstilling og våre spørsmål (Postholm, 2011, s. 66). Intervju av rektor måtte enten være av rektor eller assisterende rektor ved den utvalgte skolen. Vi valgte å intervju rektor/assisterende rektor for å få et systemperspektiv på hvordan skolen jobber. Kriteriene for lærerne var at de var utdannede norsklærere, og underviste i faget norsk på barnetrinnet mellom 1-3.klasse. Tre informanter fra hver skole (rektor, to norsklærere) ble valgt for å sikre en bred innsamling av informasjon fra lærere med en viss erfaring. Skolene som ble valgt ut jobbet ulikt med mobbing og sosial kompetanse. Vi valgte to skoler med ulikt system for å kunne finne likheter og ulikheter, og en rik refleksjon rundt vår problemstilling i etterkant.

Grunnet mye informasjon fra intervjuene har vi valgt å gi informantene fiktive navn for å gjøre presentasjon av data oversiktlig og ryddig. De to skolene som blir diskutert i oppgaven blir presentert som Skole 1 og Skole 2. De fiktive navnene til informantene blir som følger:

Skole 1:

Informant 1: Berit

Informant 2: Nina

Rektor: Kari

Skole 2:

Informant 1: Sigrunn

Informant 2: Trude

Assisterende rektor: Hanna

3.4 Gjennomføring

Intervju

Intervjuguiden som ble brukt ligger vedlagt i oppgaven (se s. 43-44). Vi intervjuet alle informantene hver for seg, og brukte båndopptaker som hjelpemiddel. Da vi var ferdig transkriberte vi alle intervjuene. Dette var en omfattende og tidkrevende prosess. Vi møtte ikke på noen utfordringer gjennom intervjuene. Informantene ville ha tilsendt spørsmålene på forhånd. De fikk da tid til å forberede seg på spørsmålene, og på grunn av dette fikk vi veldig reflekterte og utdypende svar i fra dem.

Aksjonslæring

Undervisningsopplegg i norskfaget bestod av to økter, med tema mobbing. I økt 1 var hovedfokuset skriving, og i økt 2 var hovedfokuset lesing. Undervisningen hadde et overordnet mål om å bruke ulike verktøy i norskfaget for å styrke den sosiale kompetansen til elevene. Elevene skulle bli bedre på å sette seg inn i andre sin situasjon, kunne reflektere og øke sin kompetanse rundt mobbing, samt forstå hva den enkelte elev kan gjøre for at mobbing ikke skal oppstå, og hva de gjør dersom de opplever dette. Økt 1 startet med en introduksjon der elevene deltok med sine refleksjoner og tanker. Der ble vi enige med elevene om å skrive 5 punkt om hva som definerer mobbing, og 5 punkt om hva elevene kunne gjøre for å forebygge. De avsluttet økten med å lage tankekart og skrive en avslutning på en tekst som de fikk utdelt. Elevene måtte selv reflektere og finne egne løsninger på svarene sine til teksten.

I økt 2 var fokuset på lesing, der de skulle lese en tekst. Vi reflekterte i plenum med elevene slik at svarene som elevene kom med kunne inspirere andre, og de kunne lære av hverandre sine løsninger. Vi avsluttet timen med å lage “hemmelig venn kort”. De fikk lese opp kortene til hverandre på slutten av timen, og vi hadde en avsluttende oppsummering om hva elevene hadde lært gjennom disse to øktene. Her er det våre egne refleksjoner og tanker som skal danne grunnlaget for funnene og resultatene fra undervisningsoppleggene.

3.5 Gyldighet, pålitelighet og etikk

Postholm og Jacobsen (2011, s. 126) sier at gyldighet handler om hvorvidt vi har dekning for vår fortolkning av funn og resultat. Gyldighet er i mange sammenhenger betegnet som validitet. På grunn av at mobbing kan være en subjektiv forståelse, kan dette være med på å påvirke validiteten av vår oppgave. Informantene som vi har snakket med kan oppfatte begrepet mobbing på ulike måter og empirien vi har samlet inn kan være påvirket av dette. Dette kan være en feilkilde i vår forskning fordi vi ikke vet om informantene har den samme oppfatningen av begrepet som vi har.

I arbeidet med å transkribere intervjumaterialet er det ifølge Befring (2015, s. 55) veldig viktig å være en selvkritisk leser og tolker. Ved å bruke båndopptaker i forskningen styrker dette validiteten i oppgaven fordi vi får direkte sitater og kommentarer fra informantene.

Reliabilitet også kalt pålitelighet, går ut på om vi kan stole på de resultatene vi som forskere får etter at forskningen er gjennomført (Postholm & Jacobsen, 2011, s. 129). Dette betyr at en ikke kan være slurvete i datainnsamlingen og fremstillingen av funnene. En mulig feilkilde i forhold til påliteligheten er at spørsmålene som ble stilt kan ha blitt feiltolket av informantene. Vi vet heller ikke om informantene har vært ærlige, eller om de har gitt oss den informasjonen de tror vi er ute etter. Vi som forskere må likevel være åpne for de funnene vi fikk og ikke tolke de på vår måte (Postholm & Jacobsen, 2011, s. 129). Vår oppgave har høy reliabilitet fordi vi har brukt to ulike metoder i forskningen vår. Disse to metodevalgene som vi har beskrevet, kan gjøres om igjen ved at andre kan ta i bruk dette forskningsarbeid ved en annen anledning.

I følge Postholm og Jacobsen (2011, s. 134) er etiske prinsipper viktig i forskningsarbeid. Det er viktig at informantene blir informert om at all informasjon som kommer frem i intervjuene blir behandlet konfidensielt, og at alle dataene blir slettet etter transkriberingen. Ut ifra de etiske retningslinjene ble det levert inn en søknad til rektorene på de ulike skolene, om å få gjennomføre forskningen (vedlegg 1). Vi informerte her om at vi er underlagt taushetsplikt, og at all informasjonen som blir innhentet gjennom undersøkelsen blir behandlet konfidensielt.

4.0 Presentasjon av data

I teorien vår hevder vi at sosial kompetanse kan være med på å motvirke mobbing og hvordan lærere kan bruke norskfaget til å forebygge mobbing. I dette kapitlet skal vi legge frem og presentere de funnene som vi mener er viktigst ut fra empirien i intervjuene våre. Vi gjennomførte de samme intervjuene på to ulike skoler, med forskjellige lærere. I vår oppgave vil vi legge dette frem som skole 1 og skole 2, og informanter med fiktive navn. Etter presentasjonen av den utvalgte empirien vil vi trekke inn undervisningsopplegget som ble utført og legge frem de erfaringene vi fikk.

4.1 Intervju

Intervjuguiden vår er laget for å utarbeide gode spørsmål og at vi skal kunne finne svar på problemstillingen vår. Dette var en krevende prosess og vi måtte formulere setningene flere ganger for å unngå ledende spørsmål.

4.1.1 Hvordan skolene jobber med mobbing

Da vi stilte spørsmålet til skole 1 om hvilke mobbeprogram skolen bruker svarte Berit og Nina at de tidligere har brukt Olweus¹ sitt mobbeprogram. De følger ikke lenger et mobbeprogram, men har heller enkelte timer i uken og aktiviteter innimellom som skal forebygge mot mobbing.

På skole 2 svarte Sigrunn og Trude at de jobber med Respekt². De har satt av en time i uken der de jobber med forebyggende mobbeprogram. De sier at det ikke er et direkte mobbeprogram, men et skoleutviklingsprogram.

---

¹ Olweus-programmet er direkte rettet mot mobbing og anbefales som et forebyggende program som antimobbeprogram. Hovedmålet er å redusere mobbeproblemer som allerede har oppstått (Moen, 2014, s. 137).

² Respekt-programmet blir heller anbefalt som et "Læringsmiljøprogram", og som et forebyggingsprogram. Hensikten er at det skal hjelpe skoler til å utvikle et godt sosialt læringsmiljø (Moen, 2014, s. 137).

Da vi spurte informantene om hvordan de jobbet med mobbing i skolen fortalte Berit på skole 1 at de prøver å forebygge så mye som mulig. De tar hver minste ting på alvor og bruker tid på å snakke med elevene og høre på hva de har å si.

Trude på skole 2 sier de bruker Respektprogrammet, og at det ligger mye fokus på at læreren skal bli den autoritative læreren. De legger mye fokus på oppstarten av dagen, hilser på alle elevene om morgenen og leder klassen på så god måte som mulig.

4.1.2 Hvordan lærerne jobber med mobbing i norskfaget

På spørsmålet om informantene jobber aktivt med mobbing i norskfaget, svarte Nina på skole 1:

Jobber ikke så veldig aktivt med mobbing i norskfaget med mobbing, men vi har jobbet en god del i disse klasserådstimene med mobbing. Her jobber vi med problemstillingen rundt mobbing. Har ikke hatt et spesifikt mål i norsk om å jobbe med mobbing. Men det er en veldig god ide og flette inn mobbing, sosial kompetanse og kommunikasjon i skriving og lesing, og vi burde tenke breiere og videre. Grunnen til at vi ikke gjør det er vell fordi vi er litt snevre i tankegangen og har et strengt norskpensum. Men en god ide å legge dette til i fremtiden.

Berit på skole 1 sier som følger:

Jeg jobber aktivt på lik linje som alle fag, men ikke spesifikt mer i norskfaget. Pensum og andre ting som gjør at det ikke kommer inn. Mye av norsk på 2.trinn går til videre lese og skriveopplæring, så har egentlig bare tid til lesing og skriving.

Sigrunn på skole 2 sier at de egentlig ikke jobber aktivt med mobbing i norskfaget. Hun sier videre at de bruker tekster som utgangspunkt for samtale som kan knyttes opp til hvordan elevene har det på skolen. Hun påpeker at det er vanskelig å jobbe med mobbing i norskfaget grunnet de få timene til å jobbe med norsk.

4.1.3 Hvilket fokus de ulike skolene har på sosial kompetanse

Når vi spurte informantene om de har fokus på sosial kompetanse i norskfaget svarte Berit på skole 1 at “Du bruker skriving som en grunnleggende ferdighet for å oppnå eventuell sosial kompetanse. Men jobber veldig mye i fellesskap og gruppearbeid. Masse muntlig.”

Nina på skole 1 svarte

Det har vi, har fokus på at de snakker sammen i norsk og jobber i lag, men bruker ikke spesifikt norskfaget til å bygge den sosiale kompetansen. De har mange retningslinjer som elevene skal følge, blant annet sosiale mål som gjelder alle på hele skolen, som går mye på hvordan du skal oppføre deg blant andre. Jeg har veldig mye fokus på at elevene skal samarbeide eller i grupper, går mye på sosial kompetanse.

Trude på skole 2 sier at

Vi legger jo til rette for alt som kan legges til grunn for at de ikke skal mobbe hverandre. Dette med at de skal ha respekt for hverandres samtaleid, sant, at det skal på en måte bli hørt, de skal få svare og alle disse tingene som går inn i den muntlige delen av norsk.

Informantene opplyser oss om at skolen jobber på et overordnet plan for å bygge opp den sosiale kompetansen til barna, fordi de er pålagt å følge visse retningslinjer.

På spørsmålet om hvilke oppgaver de kan gi elevene for å styrke den sosiale kompetansen svarte Sigrunn på skole 2 at de har “norskstasjoner.” Disse stasjonene kan være med på å gjøre det lettere for elevene å snakke med hverandre og i små grupper. På stasjonene er det en lærerstyrt stasjon der læreren går gjennom leselekser, og her kan læreren også ta opp ting med elevene dersom det er noe, eller ta opp et spesielt tema der en har fokus på sosial kompetanse.

Berit på skole 1 sier at de jobber med enkeltelever, der de får enkle oppgaver, som for eksempel gå rundt å smile til folk. Hun tilpasser oppgavene til hver enkelt elev, så de elevene som sliter sosialt får ulike sosiale oppdrag.

4.1.4 Tiltak og strategi i norskfaget

Vi spurte informantene om hvilke tiltak og strategier de mener er viktige å gjøre i norskfaget i forhold til mobbing. Her svarte Berit på skole 1 at å ha et sosialt mål i alle klasserom og på hele skolen er veldig viktig. Nina på skole 1 svarte at samarbeid er viktig. Hun sier videre at

Jeg må innrømme at jeg ikke er flink på å prioritere mobbing i norskfaget, og overlater gjerne dette til andre fag slik som klasseråd. Du hadde en kjekk time der du hadde om mobbing i norsk, og dette ble jeg inspirert av og ønsker å ta med meg videre som norsklærer og prøve det ut i mine timer.

4.2 Aksjonslæring

Målet med undervisningsopplegget som vi hadde lagt til rette var å finne svar på problemstillingen; *“Hvordan kan lærere bruke norskfaget til å øke sosial kompetanse for å motvirke mobbing?”*. Vi valgte aksjonslæring for å finne svar på problemstillingen gjennom å prøve ut egne verktøy og metoder. Her er det våre egne refleksjoner som vil bli vår empiri.

4.2.1 Økt 1

Vi startet økten ved å lage fem punkt med elevene om hva som var mobbing og fem punkt for hva en kunne gjøre for hindre mobbing. Elevene var engasjerte på både Skole 1 og Skole 2, og det var ingen utfordring å få elevene til å bli enige om hva som skulle stå i disse fem punktene. (Se vedlegg nr. 5).

På skole 1 var det flere av elevene som ønsket å fortelle om mobbesituasjoner som de hadde opplevd. Flere av disse hendelsene brukte vi som refleksjon. Her skulle elevene finne ut om det var mobbing eller erting, og hvordan en kunne løse en slik situasjon. Elevene fikk satt seg inn i andre sin situasjon, og bli mer bevisst på hva en gjør når en opplever mobbing.

Majoriteten av svarene innebar at enten foreldre, rektor eller lærere skulle kontaktes for å få hjelp. Elevene var bevisst på forskjellen mellom mobbing og erting/egling, og at mobbing var negative handlinger over lengre tid. Her brukte vi også en gammel Olweus-plakat som de

hadde hengende på døren i klasserommet. Her var det punkter som forklarte hva mobbing er og hva en skal gjøre om en opplever mobbing. Det var overraskende å se at et mindretall av elevene ikke var klar over at denne var i klasserommet. Vi fikk en innsikt i hvilken kompetanse elevene hadde fra tidligere om mobbing, og siden denne kompetansen var overraskende god hos de fleste, gikk vi videre til å lage tankekart. Mange ideer som ikke ble skrevet ned i starten av timen ble skrevet ned på tankekartene til elevene, og disse diskuterte vi i plenum for å bevisstgjøre alle på hva som kan relateres til mobbing.

Avslutningsvis skulle de skrive avslutning til en liten fortelling der en jente ble mobbet på skoleveien. De fikk reflektert og diskutert ulike løsninger på situasjonen sammen før de ble presentert for alle. Noen av de ferdige fortellingene til elevene leste vi opp slik at vi kunne reflektere sammen og gi hverandre ideer til ulike løsninger. Her kom elevene med mange gode innspill og de fikk øvd seg på å sette seg inn i andre sin situasjon og bli bevisst på at noen har det slik som denne jenten.

På skole 2 fikk vi bekreftet at flere elever ble mere bevisst på hva mobbing var. Etter endt time med tema mobbing var det to elever som forklarte at de hadde baksnakket, og at de nå kunne forstå at dette kunne være mobbing. Elevene forklarte at de aldri skulle gjøre dette igjen og at de forstod alvoret. Dette gav oss gode refleksjoner i ettertid om at bevisstgjøring og kompetanse på dette feltet kan bidra til å motvirke mobbing. Vi leste fortellingen til elevene og de fikk reflektert og diskutert ulike løsninger på situasjonen sammen før de ble presentert for alle. Svarene som kom frem var mye av de samme løsningene som elevene hadde skrevet opp som fem punkt på tavlen.

4.2.2 Økt 2

Vi startet timen med at elevene skulle fortelle hva de hadde lært fra forrige time. Her husket mange av elevene hva mobbing defineres som, og kunne forklare ulike typer mobbing. Alle elevene skulle skrive opp en ting på tavlen som de husket fra forrige time. De lærte av hverandre og fikk trening i å lese og skrive. For å vise elevene gode eksempler på hva mobbing er i en realistisk sammenheng valgte vi å vise en film fra NRK TV, «være venner». Filmen viser en jente i 3.klasse som blir mobbet. Underveis i filmen stoppet vi for å reflektere sammen med elevene. Vi spurte elevene hva de kunne gjort i denne situasjonen og hvordan de tror at denne eleven følte seg.

På Skole 1 bet flere av elevene seg merke i at dette var en situasjon som kunne være vanskelig fordi det kan være skummelt, og at en selv kan risikere å bli plaget om en velger å si ifra til en voksen. Det er her vi som lærere må hjelpe elevene til å bli bevisst på hvilke muligheter en har i en slik situasjon og at en aldri skal være redd for å gi beskjed. Dette var noe vi la stor vekt på gjennom denne filmen. Fordi slike vanskelige spørsmål ble besvart, så sitter vi igjen med en følelse av at denne filmen kunne bidra til nettopp dette.

På Skole 2 var elevene engasjerte og noen kunne kjenne seg igjen i det som ble vist i filmen. Flere lærere fra denne skolen ble også inspirert av hvordan vi jobbet med denne filmen for å bevisstgjøre og vise elevene hva mobbing er. Vi opplevde at dette var et meget godt verktøy, og til god hjelp med vårt mål med undervisningen.

Avslutningsvis for disse to øktene skulle elevene ha en kjekk aktivitet der de laget hemmelige vennekort til en klassekamerat. De måtte trekke seg en hemmelig venn, som var et bevisst valg fra vår side for å forsøke å jobbe med relasjonene mellom elevene, samt kunne være en god venn og gi positive tilbakemeldinger til hverandre. På begge skolene opplevde vi et overraskende positivt resultat, da de skulle skrive minimum 3 fine ting til hverandre, men de fleste av kortene var fulle av komplimenter. De tok seg god tid og en kunne se at elevene ønsket å glede hverandre. Vi avsluttet økten med at en og en elev kom frem til tavlen og leste kortet høyt foran klassen. Her følte alle elevene at de ble sett, og både selvbilde og selvtillit ble forbedret.

4.2.3 Refleksjon fra aksjonslæringen i et sosiokulturelt perspektiv

Å legge opp et slikt undervisningsopplegg med et sosiokulturelt læringsperspektiv mener vi fungerer bra. Elevene fikk økt sin kompetanse rundt mobbing, vært muntlig aktive og reflektert over ulike løsninger på mobbing. Vi ønsket å vektlegge muntlige diskusjoner og innspill fordi elevene lærer av hverandre i et sosialt samspill der en kan dele kunnskap og erfaringer. Gjennom begge øktene har vi som lærere vært et støttende læringsstillas for elevene, og hjelpe elevene til å utvikle seg i sin nærmeste utviklingssone. Vår rolle ble i denne forskningen å legge opp til metoder og verktøy i norskfaget som kunne øke den sosiale kompetansen for å motvirke mobbing. Vi hadde varierte arbeidsoppgaver og ulike verktøy der elevene fikk jobbe muntlig, skriftlig, individuelt, og de fikk trening i å lese. De fikk også reflektert og samarbeidet muntlig for å komme frem til best mulig svar. Vi mener at de

verktøy og metoder som er tatt i bruk gjennom denne forskningen kan hjelpe oss frem til et svar på vår problemstilling.

5.0 Drøfting

I dette kapittelet vil vi drøfte funnene våre i lys av forskning og teori som er lagt frem tidligere i denne oppgaven, og drøfte dem opp mot problemstillingen: *“Hvordan kan lærere bruke norskfaget til å øke sosial kompetanse for å motvirke mobbing?”*. Drøftingen disponeres gjennom ulike konklusjoner basert på hovedtendenser i funnene. Til slutt kommer en oppsummerende avslutning som leder mot en hovedkonklusjon.

5.1 Konklusjoner

Vi har valgt å disponere denne drøftingen etter konklusjoner basert på hovedtendensene i funnene fordi det gir systematikk og oversiktighet i et omfattende materiale. Vi har mye informasjon ut fra intervjuene og observasjonene, og systematiserer derfor drøftingen gjennom konklusjoner. Hovedtendensene vi har kommet frem til har en klar sammenheng med vår problemstilling og konklusjonene bidrar til å besvare vår problemstilling.

5.1.1 Konklusjon 1: Å ta i bruk ulike metoder og verktøy i norskfaget kan øke den sosiale kompetansen til elevene og motvirke mobbing

I teoridelen skriver vi at vi lever i et samfunn der det stadig stilles høyere krav til individuelle ferdigheter og mennesket sin plassering innenfor fellesskapet. Skolen må i samarbeid med foreldre styrke og hjelpe elevene inn i denne sosiale utviklingsprosessen. Det er derfor viktig med tidlig innsats når det gjelder sosial kompetanse (se s. 6). Dersom skolene skal kunne gjøre dette må sosial kompetanse være et prinsipp som er bærende i skolen. Gjennom vår aksjonsforskning la vi frem et undervisningsopplegg som kan være med på å fremme denne spesialkompetansen hos elevene. Vi fokuserte på at elevene skulle samarbeide, diskutere, komme med egne meninger og gi respons til hverandre. Gjennom aktiviteten “hemmelig venn” fikk elevene utvikle bedre relasjoner til seg selv, og til sine klassekamerater. Vi mener at dette er noe som kan bidra til å øke den sosiale kompetansen til elevene. Vygotsky viser som sagt (se s. 12) til språket som en avgjørende faktor for å forstå den menneskelige utviklingen (Lillejord, 2013, s 195). På samme måte med den sosiale kompetansen lærer og utvikler en seg i sosialt samspill med andre ved bruk av språket. Målet med aksjonslæringen vi gjennomførte var å øke den sosiale kompetansen til elevene, og å lære gjennom å bruke

språket (se s. 12). Å bruke norskfaget til å forebygge mobbing kan gjøres på et dypere plan og over lengre tid, ved å lære å diskutere, lytte til hverandre, respektere hverandre og kommunisere godt, både muntlig og skriftlig (Utdanningsdirektoratet: vedlegg 6, u.å., se side. 7-8 i denne oppgaven). Vårt undervisningsopplegg var koplet opp mot Vygotskys tenkning og hans fokus på samhandling, språk og diskusjon. Det å forebygge mobbing gjennom fokus på sosial kompetanse i norskfaget er med på å forebygge mobbing på sikt. (Utdanningsdirektoratet: vedlegg 6, u.å., se side. 7-8 i denne oppgaven). Gjennom det opplegget vi har gjennomført kan en se at norskfaget egner seg godt til å trene opp den sosiale kompetansen.

En av skolens viktigste oppgaver er å utvikle den faglige og sosiale kompetansen til elevene. Dette kommer klart frem i Læringsplakaten til LK06, som sier at det er skolen som skal utvikle sosial, etisk og kulturell kompetanse (Imsen, 2016, s. 449). Dette bør være en del av et systematisk og kontinuerlig utviklingsarbeid (Utdanningsdirektoratet: vedlegg 6, u.å., se side. 7-8 i denne oppgaven).

Lamer (2014) beskriver ulike delpunkt som er sentrale for å kunne utvikle helhetlig sosial kompetanse (se s. 5-6). Et av disse delpunktene omhandler atferd som fremmer positive holdninger og handlinger, det at elevene kan hjelpe, inkludere og vise toleranse overfor hverandre. Stasjonsarbeidet til Sigrunn på skole 2 er en god aktivitet som er med på å fremme dette blant elevene. Her vil de lære seg å samarbeide i mindre grupper, og dersom noen ikke forstår noe kan de andre på gruppen være til hjelp. Et annet delområde som Lamer (se s. 5-6) beskriver handler om selvkontroll som handler om at elevene må lære seg å vente på tur, følge regler og inngå kompromisser. Dette får også elevene øvd seg på gjennom aktivitetene på stasjonene. De har faste regler som de må følge, og de må lære seg å samarbeide. Berit på skole 1 sier at de jobber med enkeltelever, der de får enkle oppgaver, som for eksempel gå rundt å smile til folk. Hun tilpasser oppgavene til hver enkelt elev, så de elevene som sliter sosialt får ulike sosiale oppdrag. Informantene har gode eksempler og teknikker på hvordan en kan jobbe med dette med elevene, og det viser jo at det er fokus på arbeidet med sosial kompetanse i skolen. Det er viktig å jobbe aktivt med dette, slik at barna får utvikle sterke og gode relasjoner til hverandre. Dette er tiltak som kan bidra til å forebygge mot mobbing.

5.1.2 Konklusjon 2: Skolene bør ha et overordnet fokus på sosial kompetanse

Sosial og emosjonell kompetanse er noe elevene må inneha for å kunne fungere i et sosialt fellesskap, og for å være med på å skape et trygt psykososialt miljø. Kompetansen er noe elevene kan trene på, utvikle og øke for å motvirke mobbing (NOU 2015:2, se s. 10).

På spørsmålet om hvilket fokus læreren hadde på sosial kompetanse i norskfaget, svarte Berit på skole 1 at gruppearbeid og muntlige aktiviteter blir vektlagt i norskfaget. Nina på skole 1 svarte at de også her har fokus på samarbeid og gruppearbeid, men at de ikke bruker spesifikt norskfaget til å bygge den sosiale kompetansen. Skole 2 viser også til at en bygger den sosiale kompetansen til elevene gjennom respekt for hverandre, alle skal få svare og alle skal bli hørt gjennom muntlige aktiviteter i norskfaget. Det vises altså at skolene har et overordnet fokus på den sosiale kompetansen, fordi de er pålagt å følge visse retningslinjer. Å inkludere dette i norskfaget er noe som er opp til den enkelte lærer. Det vi ser er at de jobber med å bygge den sosiale kompetansen på et dypere plan, og at det er fokus på samarbeid, gruppearbeid og felles sosiale mål.

Nina på skole 1 sa om ett av våre undervisningsopplegg at: “Du hadde en kjekk time der du hadde om mobbing i norsk, og dette ble jeg inspirert av og ønsker å ta med meg videre som norsklærer og prøve det ut i mine egne timer.” Dette stemmer godt overens med vår hypotese om at å inkludere mobbing i norskfaget lett kan falle bort, og det er for lite fokus på dette blant norsklærere i dag. Dette gir oss en bekreftelse på at vår forskning kan bidra til å opplyse andre lærere i skolen gjennom vår oppgave. Når en ser på kompetansemålene for norskfaget for endt 2.årstrinn og 4.årstrinn, vil mange av målene basere seg på samtaler, refleksjoner, lytting, lesing og skriving (Utdanningsdirektoratet, 2006, se s. 8 i denne oppgaven).

Kompetansemålene gir gode muligheter for å jobbe med den sosiale kompetansen, og gjennom disse intervjuene kan en se at lærerne har et forbedringspotensial for å kunne øke fokuset på å bygge den sosiale kompetansen til elevene gjennom norskfaget. Lamer (2014, s.8, se s. 5 i denne oppgaven) sier at det kan være lett å glemme, eller undervurdere betydningen som den sosiale kompetansen har for barnet sine muligheter. Det er avgjørende at lærerne i skolen tar på seg et ansvar og jobber bevisst med å øke den sosiale kompetansen til elevene (Imsen, 2016, s. 449 understøtter denne påstanden).

5.1.3 Konklusjon 3: Lærere velger bort å drøfte mobbing i norskfaget

Ut fra dataene vi fikk fra intervjuene ser vi at det kan være utfordrende å drøfte mobbing i norskfaget. Nina sier blant annet “Jeg må innrømme at jeg ikke er flink på å prioritere mobbing i norskfaget, og overlater gjerne dette til andre fag slik som klasseråd”. Berit på skole 1 forteller at “Vi jobber med mobbing på lik linje som alle fag, ikke spesifikt mer i norsk. Pensum gjør at dette ikke kommer inn i undervisningen” (se s. 21).

Sigrunn på skole 2 sier at å se norsk og mobbing sammen ikke faller seg helt naturlig, og at mobbing ikke hører til norskfaget i større grad enn til samfunnsfag og andre fag. Trude på skole 2 sier at de egentlig ikke jobber med mobbing i norskfaget, men at de bruker tekster i lesebøkene og at en kan bruke disse tekstene til å samtale med elevene om mobbing. Informanten påpeker også de få timene en har til norsk, og at dette kan sette en stopper for å trekke inn mobbing. Utdanningsdirektoratet (2017) viser i sin veileder i arbeid mot mobbing at forebygging i hovedsak bør basere seg på å øke kunnskaper til elevene og gjøre de bevisst på hva mobbing er. Når en da velger bort å trekke inn mobbing i norskfaget tar en vekk en gyllen mulighet til å forebygge, og drøfting av mobbing faller lett bort. Som tidligere nevnt er det stort potensiale i kompetansemålene, men informantene påpeker selv at kompetansemål og for få timer setter begrensninger for inkludering av mobbing i norskfaget. Ut i fra dette kan en se at informantene ikke forebygger ved at en direkte tematiserer mobbing i norskfaget, men at informantene forebygger mobbing på et dypere plan over lengre tid. Lærerne arbeider forebyggende ved at de i sin undervisning lærer elevene å diskutere, lytte og respektere hverandre. Fokuset på god skriftlig og muntlig kommunikasjon blir prioritert.

5.1.4 Konklusjon 4: Man kan forebygge mobbing gjennom å øke den sosiale kompetansen

Lamer (2014) viser til konsekvensene av å ha en svekket sosial kompetanse (se s. 5). De barna som ikke har tilegnet seg en sosial kompetanse før de starter på skolen, vil havne i en klar risikosituasjon. Sosial kompetanse er vesentlig for å motvirke utvikling av diskriminering, problematferd og mobbing. Forskning viser at sosial kompetanse er svært viktig for å kunne mestre motgang, stress, mobbing og annen problematferd (Kunnskapsdepartementet 2006, se s. 5 i denne oppgaven). På spørsmålet om hvordan skolene jobber mot mobbing svarte lærerne

som vi har vært i kontakt med at de jobber forebyggende mot mobbing på et mer *overordnet* plan der elevene lærer seg hvordan de skal oppføre seg mot hverandre. De har fokus på positive holdninger og mellommenneskelige forhold. I arbeidet med mobbing forebygger begge skolene en hel del. Hva eleven sier til læreren må ikke bagatelliseres, og de tar alle elevene på alvor. Utdanningsdirektoratet (se s. 11) har presentert en veileder for ansatte i skole og barnehage i arbeidet mot mobbing. For å forebygge går de fleste tiltakene ut på at en bør ta opp temaet regelmessig, engasjere elevene i arbeidet og gjøre de bevisste på hva mobbing er. De må forstå hvordan det er for en person å bli mobbet, og hvilke konsekvenser dette kan få. I aksjonsforskningen vår satte vi stort fokus på nettopp dette. Vi fulgte kompetansemålene i norsk som står oppført i LK06, der vi fokuserte på å variere undervisningsopplegget, slik at elevene var motivert og engasjert for å lære. Her informerte vi elevene om hva mobbing er, forskjellen på mobbing og erting, hvordan en person som blir mobbet føler seg og hva elevene kan gjøre dersom de ser at noen blir mobbet. Tilslutt fikk elevene øvd seg på å gi komplimenter til hverandre gjennom leken “hemmelig venn.” Dette var en aktivitet som var rettet mot den sosiale kompetansen til elevene og forebygging mot mobbing. Alle var en god venn, alle fikk et vennekort og alle måtte skryte av hverandre. Vi sitter igjen med positive inntrykk fra denne aktiviteten og flere lærere ønsket å ta med seg videre denne aktiviteten, spesielt i norskfaget. Flere av elevene kunne nå forstå alvoret av å være i en slik situasjon, og vi fikk inntrykk av at slike oppgaver hjelper elevene å reflektere over alvoret som ligger til grunn i mobbesaker.

Vi fikk erfart at elevene hadde stort utbytte av denne aksjonslæringen. Noen av elevene hadde for lite kunnskap rundt temaet, og de var ikke klar over hva mobbing innebar. I kapitlet om presentasjon av data fortalte vi om en situasjon der to elever kom bort etter timen, og sa at de hadde baksnakket noen andre i klassen, men at de på det tidspunktet ikke var klar over at dette kunne være mobbing, og etter timen forstod de at dette var galt (se s. 24). De fortalte at de aldri skulle gjøre dette igjen. Vi ser at undervisningsopplegget var direkte forebyggende for noen elever. Undervisningsopplegget i seg selv var med på å forebygge på sikt fordi elevene fikk økt sin kompetanse rundt mobbing, og elevene forstod alvoret.

5.2 Hovedkonklusjon: Hvordan lærere kan bruke norskfaget til å øke sosial kompetanse for å motvirke mobbing

5.2.1 Norskfaget har et stort potensial

I teoridelen poengterte vi at gjennom kompetansemålene i fra Utdanningsdirektoratet (2006) er det mye potensial for å trekke inn mobbing og sosial kompetanse i norskundervisningen (se s. 8). Etter 2. årstrinn skal elevene blant annet kunne lytte, ta ordet etter tur og gi respons til andre i samtaler. De skal også kunne fortelle sammenhengende om opplevelser og erfaringer (Utdanningsdirektoratet 2006). Dette er noe vi la vekt på da vi planla vårt undervisningsopplegg. Elevene fikk snakket i lag om hvordan de tror det er å bli mobbet og hvordan en som blir mobbet føler seg. Vi ser at å ha slike samtaler er svært nyttig for elevene. De var i stand til å sette seg inn i andres situasjoner og de fikk reflektert rundt konsekvensene av dette.

Etter 4. årstrinn skal elevene blant annet bruke egne ordforråd til å samtale om faglige emner, fortelle om egne erfaringer og uttrykke egne meninger. De skal også følge opp innspill i fra andre faglige samtaler og stille oppklarende og utdypende spørsmål. I tillegg skal de bruke ulike typer notater og eksempletekster som grunnlag for egen skriving (Utdanningsdirektoratet 2006). Vi mener at norskfaget i så måte er et sentralt fag der en bør legge mer fokus på mobbing og sosial kompetanse. Ut i fra disse kompetansemålene er det mye en kan gjøre med elevene, både gjennom skriftlige og muntlige aktiviteter. Ved å la elevene få snakke om dette temaet og undersøke det på ulike måter kan en øke kunnskapene deres og det kan føre til at en kan unngå uheldige situasjoner senere. Ved å tilføre elevene mer kunnskap rundt dette emnet vil de kunne forstå alvoret i det. Det å opplyse elevene og tilføre dem kunnskap kan altså være en måte å forebygge mobbing.

5.2.2 Metoder og verktøy for å øke den sosiale kompetansen

Vår rolle ble i denne forskningen å legge opp til metoder og verktøy i norskfaget som kunne øke den sosiale kompetansen for å motvirke mobbing. Vi hadde varierte arbeidsoppgaver og ulike verktøy der elevene fikk jobbe muntlig, skriftlig, individuelt, og de fikk trening i å lese.

De fikk reflektert og samarbeidet muntlig for å komme frem til best mulig svar. Vi erfarte at elevene var engasjerte og konsentrerte gjennom opplegget. Det er et enkelt, men variert opplegg som legger opp til mange gode samtaler med elevene og vi håper at andre lærere kan bli inspirert av det, og ta det i bruk i sine egne timer. Samspillet mellom barn og unge gir en unik mulighet til å utvikle en samspillskompetanse og utvikle nødvendige sosiale ferdigheter. Forskning viser at samspill mellom barn gjennom lek gir barna sosialiseringserfaringer som andre relasjoner ikke kan gi (Lamer, 1997, s. 27). Det er derfor viktig at en i norskundervisningen kan legge opp til at elevene kan lære gjennom aktiviteter som bygger på dette. Gjennom intervjuene svarte alle lærerne at de brukte gruppearbeid og samarbeid som oppgaver for å bygge den sosiale kompetansen til elevene. Vygotsky legger i sin teori vekt på sosialt samspill og kultur. Han mener at læring skal forstås i relasjon mellom individet, det kulturelle og det sosiale feltet. Med andre ord er det sosiale fellesskapet, kulturen og språket noe som danner grunnmuren i barns utvikling og læring (Imsen, 2014, s. 183). Når en da skal bygge den sosiale kompetansen til eleven i norskundervisningen for å forebygge mot mobbing bør dette skje gjennom et sosiokulturelt perspektiv i samspill med andre. Her tilegner de seg sosiale ferdigheter, de lærer seg å samarbeide, og de lærer av hverandre.

Rollespill blir gjennom flere teorier trukket frem som en god innlæring til en sosial kompetanse, og er ifølge lærerne som vi intervjuet et godt verktøy for å lære seg å samhandle med andre, og kunne sette seg inn i andre sin situasjon. Begrepet sosial kognisjon kan relateres til rolletaking, og er sentralt for å forstå hvordan barn tilegner seg sosial kompetanse. Det er en viktig kilde til hvordan de minste barna tilegner seg den sosial kognitive utviklingen. Det handler om å forstå hvordan et annet menneske opplever en situasjon eller hvordan de tenker. Skal man kunne vise omsorg, hjelpe eller ta kontakt med andre på en positiv måte er det sentralt at man forstår hvordan andre tenker, og det er dette som ligger til grunn for utviklingen av den sosiale kompetansen for barn. (Lamer, 1997, s. 77)

Andre metoder som ble trukket frem i intervjuet var å bruke de grunnleggende lese- og skriveferdighetene gjennom varierte oppgaver. I lesing og skriving kan en f.eks. ta i bruk en tekst som utgangspunkt for samtale, der en øver seg på å sette seg inn i andre sin situasjon og diskutere, argumentere, bli hørt og vise respekt for andre elever sin samtaletid. Det er nettopp slike verktøy og metoder som fører til at en gjennom norskfaget jobber med å bygge den sosiale kompetansen som kan forebygge mobbing på et dypere plan, uten at en direkte tematiserer mobbing.

6.0 Avslutning

Når vi startet med denne oppgaven var målet å få økt kunnskap rundt mobbing, og få en innsikt i hvordan en som lærer kan forebygge mobbing ved å øke den sosiale kompetansen til elevene. Dette er noe vi ser er aktuelt for skolene i dag, og vi så privilegiet og nytteverdien av å få lov å forske og fordype oss i dette temaet. Funnene vi gjorde, fra både intervju og aksjonslæring, i forhold til hvilke metoder og verktøy en tar i bruk i undervisningen, stemmer med tidligere forskning på feltet, der en utvikler den sosiale kompetansen i samspill med andre og at dette kan bidra til å motvirke mobbing. Gjennom denne forskningsprosessen har vi fått et relativt klart bilde av hvordan observasjonsskolene jobber for å forebygge mot mobbing, og hvilke metoder som blir benyttet for å øke den sosiale kompetansen til elevene. Med dette konkluderer vi med at vi har fått svar på vår problemstilling om *“Hvordan kan lærere bruke norskfaget til å øke sosial kompetanse for å motvirke mobbing?”*. Skolene arbeider systematisk, og har klare prosedyrer for forebyggende arbeid, avdekking og stopping av mobbing. De vi har intervjuet viser å ha god kunnskap om tema, og vår egen deltakelse gjennom aksjonslæring har gitt oss god empiri. Vi ser også at lærerne har mange gode verktøy, og at de forebygger mobbing på et dypere plan ved å arbeide med den sosiale kompetansen gjennom lesing, skriving, samarbeid, gruppearbeid, diskusjon, argumentasjon og gjensidig respekt. Det er nettopp slike verktøy og metoder som fører til at en gjennom norskfaget jobber med å bygge den sosiale kompetansen som kan forebygge mobbing uten at en direkte tematiserer dette. I følge Utdanningsdirektoratet (2017) bør forebygging av mobbing i hovedsak basere seg på å øke kunnskapen til elevene og gjøre de bevisst på hva mobbing er. Vi opplevde gjennom vår forskning at å bevisstgjøre elevene gjennom å tematisere mobbing i norskfaget var direkte med på å forebygge. Når eventuelle norsklærere velger bort å trekke inn mobbing i norskfaget på grunn av tidsbruk og kompetansemål tar en vekk en gyllen mulighet til å forebygge, og drøfting av mobbing i norskfaget kan lett falle bort. Etter våre samtaler med skoleledere og pedagoger sitter vi med en følelse av at mobbing mest sannsynlig alltid vil være et problem. Det er derfor enda viktigere at vi lærere, som ikke bare har muligheten, men også plikt til å gjøre noe med mobbing, har den kunnskapen og kompetansen som trengs for å forhindre, oppdage og stoppe mobbing.

Litteraturliste

Academic Work. (2018) 3 intervjuteknikker – hvilken velger du? Hentet 02 mars 2018 fra <https://www.academicwork.no/insights/3-intervjuteknikker-hvilken-velger-du>

Befring, E. (2015). *Forskningsmetoder i utdanningsvitenskap*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Cappelen akademisk forlaget.

Imsen, G. (2014). *Elevenes verden: innføring i pedagogisk psykologi* (5. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Imsen, G. (2016). *Lærerens verden: innføring i generell didaktikk* (5. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Kunnskapsdepartementet. (2006). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Lamer, K. (1997). *Du og jeg og vi to!: Om å fremme barns sosiale kompetanse : teoriboka*. Oslo: Universitetsforlaget.

Lamer, K. (2014). *Sosial kompetanse*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Manger, T. (2013a). Læring og forventning om mestring. I T. Manger, S. Lillejord, T. Nordahl, & T. Helland (Red.), *Livet i skolen: Grunnbok i pedagogikk og elevkunnskap, 1, Undervisning og læring* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget

Moen, E. (2014). *Slik stopper vi mobbing: en håndbok*. Oslo: Universitetsforlaget.

NOU 2015:2. (2015:2). *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-2/id2400765/>

Olsson, H. (2003). *Forskningsprosessen: kvalitative og kvantitative perspektiver*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Olweus, D. (1992). *Mobbing i skolen: hva vi vet og hva vi kan gjøre*. Oslo: Universitetsforlaget.

Opplæringslova. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_11

Postholm, M.-B., & Jacobsen, D. J. (2011). *Læreren med forskerblick: Innføring i vitenskapelig metode for lærerstudenter*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Roland, E. (2014). *Mobbingens psykologi: hva kan skolen gjøre?* (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Smith, Peter K. (2011): "Bullying in schools: Thirty years of research". I Monks, Claire P., Ian Coyne (2011): *Bullying in different contexts*. New York: Cambridge University Press.

St. Meld. nr. 31 (2007-2008). *Kvalitet i skolen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-31-2007-2008/id516853/sec1>

Tiller, T. (2006). *Aksjonslæring - forskende partnerskap i skolen: Motoren i det nye læringsløftet* (2.utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Utdanningsdirektoratet. (2006). Læreplan i norsk: NOR1-05 (LK06). Hentet 04. mai 2018 fra <https://www.udir.no/kl06/NOR1-05/Hele/Kompetansemaal/kompetansemaal-etter-2.-arstrinn>

Utdanningsdirektoratet. (2006). Læreplan i norsk: NOR1-05 (LK06). Hentet 04. mai 2018 fra <https://www.udir.no/kl06/NOR1-05/Hele/Kompetansemaal/kompetansemaal-etter-4.-arstrinn>

Utdanningsdirektoratet. (2017). *Utvikling av sosial kompetanse: Veileder for skolen*. Hentet fra https://www.udir.no/Upload/Satsningsomraader/LOM/5/Veil_Sos_kompetanse.pdf?epslanguage=no

Utdanningsdirektoratet. (2017). *Mobbing og mistrivsel - hva skal skolen gjøre?* Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/aktivitetsplikt/#alle-har-plikt-til-a-varsle>

Utdanningsdirektoratet. (2017). *Arbeid mot mobbing: Veileder for ansatte og ledere i grunnskolen*. Hentet fra https://www.udir.no/Upload/Laringsmiljo/5/Arbeid_mot_mobbing_veileder_bm.pdf

Utdanningsdirektoratet (u.å.). Vedlegg 6: *Eksempel på arbeid med sosial kompetanse med utgangspunkt i læreplan i norsk*. Hentet fra <https://www.udir.no/globalassets/upload/larerplaner/veiledning/veiledning-i-lokalt-arbeid-med-lareplaner/vedlegg-6.-eksempel-pa-arbeid-med-sosial-kompetanse-med-utgangspunkt-i-lareplan-i-norsk.pdf>

Utdanningsdirektoratet (u.å.). Vedlegg 7: *Eksempel fra en skoles arbeid med sosial kompetanse*. Hentet fra <https://www.udir.no/globalassets/upload/larerplaner/veiledning/veiledning-i-lokalt-arbeid-med-lareplaner/vedlegg-7.-eksempel-fra-en-skoles-arbeid-med-sosial-kompetanse.pdf>

Vedlegg 1

Informasjonsskriv

Mona Hjelle & Helene Meling Opedal.

Klingenbergveien 8, 5414 Stord

Stord, 24.01.2018

Grunnskulelærarstudentar 1-7

Høgskulen på Vestlandet

Til Rektor [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Søknad om å gjennomføre eit intervju til bacheloroppgåve

Me er tredjeårsstudentar på lærarutdanninga ved Høgskulen på Vestlandet og jobbar for tida med ei bacheloroppgåve i pedagogikk og elevkunnskap med fordjuping i norskfaget. Me har valt å studere korleis lærarar kan bruke norskfaget til å auke sosialkompetanse for å motverke mobbing.

Me vil be om samtykke til å spørja norsklærar [REDACTED], og ein eller fleire av norsklærarane på skulen.

Me vil også be om samtykke til å spørja avdelingsledar og deg som Rektor til å delta i undersøkinga vår.

Denne undersøkinga tek utgangspunkt i intervju, der me stiller spørsmål retta mot kva for verktøy og metodar ein tar i bruk i norskfaget for å motverke mobbing.

For rektor og avdelingsleiar har me 4 spørsmål, men for norsklærarane vil me gå meir i dybden med fleire spørsmål.

Datamaterialet me innhentar i undersøkinga kjem berre til å bli brukt i bacheloroppgåva vår der me vil analysere funna og samanlikne resultatane med anna forskning på område og pedagogisk/fagdidaktisk teori.

Etter prosjektet er ferdig i mai 2018 vil me makulera alle svara me har fått. Alle skulane som har deltatt kan, om dei vil, få utdelt eit eksemplar av oppgåva vår.

Dersom de lurar på noko, kan de kontakte oss på telefon eller på mail.

Med vennleg helsing

Mona Hjelle & Helene Meling Opedal

Tlf: 91347588 & 97478122

Epost: monahjelle@hotmail.com
helenemo96@hotmail.com

Vedlegg 2

Undervisningsopplegg Mona Hjelle & Helene Meling Opedal

Økt 1. Skriveøkt:

Start av økta:

Vi begynner med å samle elevene i samlingskroken. Som en introduksjon til temaet vil vi snakke med elevene om mobbing.

Vi vil først begynne med å spør elevene om de vet hva mobbing er, og om hva de tror mobbing er.

Sammen med elevene lager vi 5 punkt om hva som er mobbing (være stygg med andre, plage andre, holde noen utenfor, sparke eller slå, si slemme ting), og 5 punkt om hva vi kan gjøre for å forhindre mobbing (passe på at ingen er alene, hjelpe om noen blir plaget, hente en voksen om du ser at noen blir plaget, være grei med andre, si snille ting). Dette gjør vi i lag på tavlen. Da vil elevene få en felles forståelse og kanskje Jeg dypere forståelse av hva som inngår i ordet mobbing.

Etter introduksjonen vil vi lage 2 skriveoppgaver til elevene:

Oppgave 1: Lage et tankekart om mobbing. Her skal elevene selv få lage sitt eget tankekart, der de skriver ned alt de tenker på når de hører ordet mobbing.

Oppgave 2: Her vil vi dele ut en innledning til en fortelling der de skal skrive fortsettelsen selv. I 2. klasse leser Helene teksten for elevene, (dette er fordi de fleste elevene ikke er så sterke til å lese lengre tekster) og stiller spørsmålene til elevene i fellesskap.

Gjennom spørsmålene skal elevene få identifisere mobberen og mobbeofferet, og komme med forslag til ulike løsninger på problemet.

Her vil vi notere ned det eleven sier, og hva tanker de har. Målet er å bygge den sosiale kompetansen til elevene.

“Kvar dag gjekk Lisa til og frå skulen åleine. Lisa hadde ingen venner, og følte seg heilt åleine. Fleire av elevane som gjekk i 6.klasse hadde plaga Lisa på skulevegen, og ho var difor redd for å gå åleine. Hadde ho berre hatt nokre vener i sin eigen klasse hadde det vore

*mykje kjekkare å gått til og frå skulen utan å vera redd for at nokon skulle vera stygg mot ho.
Ein dag...”*

Her får elevene god tid til å skrive sin egen fortelling. De som blir ferdige før tiden kan få tegne en tegning til fortellingen sin.

Økt 2. Leseøkt:

Start av økta:

Repetisjon av mobbing ved hjelp samtale. Spør elevene hva de husker i fra forrige time osv.

Hoveddel

Klassene får utlevert et repetisjonshefte om mobbing der de skal svare på spørsmål relatert til tema. Elevene skal svare på spørsmålene i heftet individuelt, og avslutningsvis samler vi alle elevene og de får lese det de har skrevet høyt til hverandre. Her får alle elevene være med på å reflektere, og de får komme med ulike ideer.

På slutten av timen viser vi en film fra NRK TV “være venner”, der filmen viser en mobbesituasjon med elever fra 3.klasse. Vi stopper filmen underveis for å reflektere rundt det elevene får se, og spør elevene hva som blir gjort, hva som er galt og hvordan de kunne løst denne situasjonen.

Avslutning

Som en avslutning vil vi “leke en lek som kalles hemmelig venn”

Det går ut på at alle elevene får trekke seg en lapp med navnet til en annen person i klassen. Denne personen som eleven trekker er dens hemmelige venn. Oppdraget går da ut på at elevene skal tegne og skrive et fint kort til denne hemmelige vennen. Inni kortet skal elevene få skrive 5 positive ting som de liker med personen.

Når alle er ferdige med sitt kort, skal de gi kortet sitt til den hemmelige personen. Når alle har fått et kort, samler vi elevene i samlingskroken for å ha høytlesing av kortene. (hver elev leser opp det som står i sitt kort)

Med utgangspunkt i kortene vil vi diskutere hvorfor de blir glad av å få et slikt kort, hva føler de inni seg, og på denne måten relatere det mot temaet mobbing.

Det er tilfeldig hvem de trekker som sin hemmelige venn, og i og med de ikke får velge sin egen hemmelige venn, vil det skape gode relasjoner til klassekameratene. I tillegg vil de eleven som alltid er i lag, bli bedre kjent med de andre, og de eleven som ikke alltid har noen å være med får skapt nye relasjoner til klassekameratene.

Målet med disse to øktene vil være at elevene skal bli bedre på å sette seg inn i andre sin situasjon, kunne reflektere rundt mobbing, øke sin kompetanse rundt mobbing, hva den enkelte elev kan gjøre for at mobbing ikke skal oppstå, hva den enkelte elev gjør om den opplever mobbing. Disse 2 øktene vil ha et overordnet mål om å øke den sosiale kompetansen til elevene i norskfaget for å motvirke mobbing. De skal altså forstå hva mobbing innebærer.

Vedlegg 3

Fase 1: Rammesetting	1. Løs prat (ca. 5min) uformell prat
	2. Informasjon (5-10 min) Fortelle litt om temaet for samtalen. Her vil vi informere om hvorfor vi valgte dette temaet, hva vi vil prøve å oppnå med temaet, og hvordan en kan jobbe med temaet i skolen. Vi vil også informere om hva vi skal bruke intervjuet til, informere om bruken av opptak og formelle regler om anonymitet.
Fase 2: Erfaringer	3. Overgangsspørsmål: Her vil vi gå inn på spørsmåla. <ul style="list-style-type: none"> - Hvor lenge har du jobbet i skolen? - Hvilken utdanning har du? - Hvordan jobber dere med mobbing på skolen? Har dere et mobbeprogram som skolen følger? Hvis ja, hvilke metoder og verktøy bruker du?
	4. Identifisering av verktøy og metoder for mobbing i norskfaget <ul style="list-style-type: none"> - Jobber dere aktivt med mobbing i norskfaget? - Hvis ja, hvilke metoder og verktøy bruker dere? - Hvis nei, hvorfor ikke? - Jobber dere med mobbing i andre fag enn norsk? - Hvis ja, hvordan, og hvilke fag? - Hvis nei, på hvilke områder jobber dere med mobbing? - Har dere fokus på sosial kompetanse i norskfaget? I så fall hvordan?
Fase 3: Fokusering	

<p>Fase 4: Tilbakeblikk</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Hvilke oppgaver kan du gi elevene dine for å styrke den sosiale kompetansen til elevene? - Hvilke tiltak og strategi mener du er viktige å gjøre i norskfaget i forhold til mobbing? - Tror du mange lærere vil velge bort å inkludere mobbing i norskfaget fordi det vil ta vekk eventuelle norsktimer <p>Er dette noe du har organisert selv eller er dette noe skolen har arrangert?</p>
	<p>5. Oppsummering</p> <p>Her vil vi oppsummere det vi har snakket om, passe på at vi har forstått informanten riktig, er de noe som er uklart, spørre om det er noe informanten lurte på eller om det er noe de vil legge til.</p>

Vedlegg 4

Intervju fra Skole 1

Skole 1 - Berit

Hvor lenge har du jobbet i skolen?

Jeg har da jobbet i 12 år, siden 2005.

Hvilken utdanning har du?

Jeg har en 5-årig lærerutdanning. Jeg jobber i både småskolen og storskolen med forskjellige fag, men er kontaktlærer på småskolen.

Hvordan jobber dere med mobbing på skolen?

Vi har brukt Olweus-programmet tidligere. Når det gjelder å jobbe med mobbing i skolen forebygger vi såpass mye at vi ikke kommer til det, der det er en helt spesiell case med mobbing. Hver minste ting blir tatt på alvor og vi bagatellisere ingenting. Kommer de med småting, og føler seg krenket og de føler seg...ja hvis han gjorde det med meg og ho gjorde det med meg så snakker vi med vedkommende elev, den som har eventuelt gjort noe, som oftest og snakke med alle elever som er involvert og felles møte der vi ordner opp. Vi har en plan for hva en gjør om noen opplever mobbing eller mobbing oppstår. Vi snakker med alle involverte og jobber etter den nye, §9A, der du skal hele tiden være på hugget. Eg følger ingenting slavisk men følger enkelte deler av programmet fortsatt. Om vi opplever ting eller ser ting som skjer ute i friminutt kan vi ta det opp på klassemøte som vi har en gang i uken. Denne timen skal rullere rundt på alle fagene.

F.eks. etter 2.trinn skal elevene kunne sette ord på egne følelser, og fortelle om opplevelser og erfaringer, og dette ligger som kompetansemål for muntlig kommunikasjon i norskfaget som jeg bruker.

Hvilket mobbeprogram har dere på skolen?

Har tidligere brukt Olweus sitt mobbeprogram. Har ikke lenger dette som mobbeprogram men har enkelte timer i uken og aktiviteter innimellom som skal forebygge mot mobbing.

Jobber dere aktivt med mobbing i norskfaget? Hvis ja, hvilke metoder og verktøy bruker dere? Hvis nei, hvorfor ikke?

Generelt i klasserommet så liker jeg veldig godt aktiviteten som heter «steinene». Har det veldig sånn at ungene vet hvordan det skjer, ikke sånn ja/nei spørsmål. Stiller spørsmål som “hva leker du i midttimen”?, “Hvordan har du det på skolen?”. Det er spørsmål som gir refleksjon. Faste grupper, faste plasser i klasserommet, sitter på gulvet i en ring. 3-5 elever. Veldig kjente rammer med faste plasser for alle. En får et spørsmål, nytt spørsmål hver gang, den som får steinen den skal begynne å snakke, sender steinen videre etterpå slik at alle får snakke, og det er ikke lov å si «jeg vet ikke». Når alle har gått en runde er det den som får steinen som skal meddele og snakke til den større gruppen. Kan ikke nevne navn, du skal si at «noen har det sånn, andre har det sånn». De vet at de ikke blir utlevert til klassen. De får sagt det i en liten gruppe, men når de snakker i en større gruppe skal de ikke nevne navn. Lærer noterer underveis i den lille gruppen slik at eventuelle problem blir fanget opp og undersøkt. Dette er en god metode for å forebygge mot mobbing og for det sosiale klassemiljøet.

Jeg jobber aktivt på lik linje som alle fag, men ikke spesifikt mer i norskfaget. Pensum og andre ting som gjør at det ikke kommer inn. Mye av norsk på 2.trinn går til videre lese og skriveopplæring, så har egentlig bare tid til lesing og skriving.

Jeg bruker enkelte metoder eller aktiviteter for å forebygge. Bruker mye av språket til sosial bygging. Følger mål i norsk: kunne sette ord på egne følelser. Fortelle om opplevelser og erfaringer, muntlig kommunikasjon i norskfaget. Kan knytte dette opp mot mobbing.

Jobber dere med mobbing i andre fag enn norsk? Hvis ja, hvordan, og hvilke fag? Hvis nei, på hvilke områder jobber dere med mobbing?

Jobber ikke spesifikt med mobbing i noen fag, men KRL har den etikken som gjør at mobbing blir trukket inn på en naturlig måte. Det er det mest nærliggende faget. Har mye av den sos.ped. som gjør at vi kan jobbe med mobbing og sosial kompetanse. Har normalt en time i uken som skal settes av til å jobbe med klassemiljø og bygge sosial kompetanse hos alle elever gjennom ulike aktiviteter.

Jobber litt med dette i samfunnsfag, naturfag, krl, gym. Gym kan en jobbe masse med sosiale leker for å komme nærmere og få et godt klassemiljø og et godt samhold. I et slikt miljø skal det ikke være mobbing.

Har dere fokus på sosial kompetanse i norskfaget? I så fall hvordan?

Du bruker skriving som en grunnleggende ferdighet for å oppnå eventuell sosial kompetanse. Men jobber veldig mye i fellesskap og gruppearbeid. Masse muntlig.

Hvilke oppgaver kan du gi elevene dine for å styrke den sosiale kompetansen til elevene?

Altså det kan være sånn som...jeg jobber med enkeltelever stadig vekk der jeg gir enkeltelever oppgaver som kan være veldig enkle. No skal du gå ut å få folk til å smile, får oppgaver på en måte. Det kan være en som sliter selv sosialt sett men får ulike sosiale oppdrag. De klarer på en måte å se hverandre og invitere hverandre til lek. De klarer å se hva en må gjøre for å hjelpe andre, men glemmer at de jobber med sin egen sosiale kompetanse når fokuset ligger på andre, og gjennom andre ser seg selv. De glemmer seg selv men jobber selv med sin egen sosiale kompetanse. Gjennom andre kan de se seg selv.

Hvilke tiltak og strategi mener du er viktige å gjøre i norskfaget i forhold til mobbing?

Alle har sosialt mål på skolen, og har diskutert om det skal være det samme for alle elever på alle trinn. Bygger på høflighet og sosiale trekk. Det å kunne hilse og si "hei" eller "takk". Vi har sosialt mål i alle klasserom og på skolen. Vi bygger den sosiale kompetansen gjennom sosiale mål for alle elever som alle skal følge.

Tror du mange lærere vil velge bort å inkludere mobbing i norskfaget fordi det vil ta vekk eventuelle norsktimer?

Hva andre lærere gjør vil jeg aldri tørre å spekulere i..men for meg selv vil jeg aldri tatt vekk dette med å inkludere, verken i norskfaget eller andre fag. Mener det skal gå litt som hånd i hanske. En fin kombinasjon av at en går gjennom pensum og fokus på hovedmål. Hovedmål er ikke at elevene skal kunne så og så masse, men at vi utdanner gagnende mennesker. Det er jo hovedmål for all opplæring. Underordnet det mål at alle skal bli et bra, trygt og velfungerende menneske.

Er dette noe du har organisert selv eller er dette noe skolen har arrangert?

Det er litt begge deler. Skolen har ikke noen spesifikke retningslinjer for hvordan vi skal jobbe så det som blir gjort i klasserommet er det jeg selv som organiserer, samme med andre lærere.

Skole 1 - Nina

Hvor lenge har du jobbet i skolen?

Jeg har jobbet i skolen siden 1991. I 27 år.

Hvilken utdanning har du?

Jeg har førskoleutdanning i bunn 3-årig, så tok jeg 6-10 års pedagogikk som var 2-årig. Har også «barn og unge med sosiale vansker».

Hvordan jobber dere med mobbing på skolen?

Tidligere på 1990-tallet jobber vi med Olweus, vi jobbet med dette i et år. Det var et prosjekt som skolen prøvde ut, der vi jobber veldig strategisk etter dette programmet. Etter at dette var ferdig hadde vi deler av det, men uten at vi jobber systematisk med dette.

Hvilket mobbeprogram har dere på skolen?

Har jobbet med Olweus tidligere, men følger ikke et mobbeprogram no. Bruker fortsatt deler av Olweus sitt mobbeprogram, men jobber ikke systematisk.

Jobber dere aktivt med mobbing i norskfaget? Hvis ja, hvilke metoder og verktøy bruker dere? Hvis nei, hvorfor ikke?

Jobber ikke så veldig aktivt med mobbing i norskfaget med mobbing, men vi har jobbet en god del i disse klasserådstimene med mobbing. Det har vi en gang i uken, av og til så har vi det en gang i måneden. Her jobber vi med problemstillingen rundt mobbing. Har ikke hatt et spesifikt mål i norsk om å jobbe med mobbing. Men det er en veldig god ide og flette inn mobbing, sosial kompetanse og kommunikasjon i skriving og lesing, og vi burde tenke breiere og videre. Grunnen til at vi ikke gjør det er vell fordi vi er litt snevre i tankegangen og har et

strengt norskpensum. Har hatt mye om vennskap, men uten av vi har tenkt spesifikt at vi har om mobbing. Men en god ide å legge dette til i fremtiden.

Jobber dere med mobbing i andre fag enn norsk? Hvis ja, hvordan, og hvilke fag? Hvis nei, på hvilke områder jobber dere med mobbing?

Jobber mye med mobbing i KRLE. Går veldig mye på etikkbiten, ligger mye mobbing i dette. Hvis en ser på læreplanen for KRLE, så er det mye om vennskap og dette at vi er ulike, men samtidig like. Har mye om inkludering, integrering og masse gode filmer vi har brukt. Jo det er forresten i KRLE, mange gode program en kan jobbe ut ifra, og de gamle lærebøkene tar opp mange fine tema i forhold til de nye. Derfor bruker jeg de gamle bøkene. Vi jobber aktivt med mobbing i klasserådstimer, men ellers så er eg ikke flink nok til det. Når det er elevråd en gang i måneden, så får elevråd med seg oppgaver tilbake i klasserommet som de presenterer for klassen og som de skal jobbe med. Mange av oppgavene går på mobbing og bygge sosial kompetanse. Her går ofte norsktimene vekk til jobbing med disse oppgavene, men eg må da tenke at elevene får norsk muntlig og norsk skriftlig, at dette ikke er tapt tid. Eg jobber altså en del med mobbing i KRLE og i klasserådstimer, men ikke i andre fag.

Har dere fokus på sosial kompetanse i norskfaget? I så fall hvordan?

Det har vi, har fokus på at de snakker sammen i norsk og jobber i lag, men bruker ikke spesifikt norskfaget til å bygge den sosiale kompetansen. De har mange retningslinjer som elevene skal følge, blant annet sosiale mål som gjelde alle på hele skolen, som går mye på hvordan du skal oppføre deg blant andre. Jeg har veldig mye fokus på at elevene skal samarbeide eller i grupper, går mye på sosial kompetanse.

Hvilke oppgaver kan du gi elevene dine for å styrke den sosiale kompetansen til elevene?

Gruppeoppgaver er gode oppgaver du kan gi til elevene. Det å deler ut melk, rydder opp, og ta felles ansvar for ting. Ikke minst at de skal oppføre seg fint mot hverandre, og at alle skal ha noen å være med i friminutt. Opptatt av å løse opp konflikter med en gang, venter ikke. Jobber mye for at konflikter skal forebygges. Blant annet i klasserådet får de oppgaver som de skal diskutere i lag i grupper. Her har de en stein, og hver gang de får steinen skal de fortelle. De har en ordstyrer, som vi bytter hele veien. Denne ordstyreren skal fortelle i plenum etterpå for andre og oppsummere det som har blitt sagt. Her styrker en også hukommelsen til elevene,

og en må ha evnen til å lytte til andre for å klare dette. F.eks: hva kan du gjøre for at alle skal ha det kjekkere i friminuttet? Her blir de inspirert av andre, de må oppføre seg skikkelig, de får ikke herje og tulle, sitte fint, og kun den som har steinen som får lov til å snakke. Når du har steinen så har du et ansvar for å snakke.

Hvilke tiltak og strategi mener du er viktige å gjøre i norskfaget i forhold til mobbing?

Jeg føler at om det er norskfaget eller ikke så må de klare og samarbeide. Har det skjedd noe på skolen tar vi det opp selv om det er norsk eller ikke. Vi gir elevene oppgaver der de skriver om hva de gjør med vennen sine, gi de positive ting å jobbe med, ting som kan være med på å forebygge mot mobbing. Jeg må innrømme at jeg ikke er flink på å prioritere mobbing i norskfaget, og overlater gjerne dette til andre fag, slik som klasseråd. Du hadde en kjekk time der du hadde om mobbing i norsk og dette ble jeg inspirert av og ønsker og ta med meg videre som norsklærer og prøve ut i mine timer. Kan legge veldig mye god norsk inn i det å forebygge mot mobbing.

Tror du mange lærere vil velge bort å inkludere mobbing i norskfaget fordi det vil ta vekk eventuelle norsktimer?

Det trenger ikke ta vekk eventuelle norsktimer, for du kan for eksempel ha en del timer der tema kan være mobbing. Det trenger ikke gå på bekostning av norsken hvis du planlegger godt og kombinerer det sammen med pensum.

Er dette noe du har organisert selv eller er dette noe skolen har arrangert?

Noen ganger organiserer jeg det selv, og det går veldig ofte på ting som jeg ser i klasserommet. Ser ting som ikke er akseptabelt og tar det opp og snakker om det. Prøver hele veien og minne elevene på de sosiale målene og snakke om disse. Elevene får være med på å bestemme sosiale mål. Hvordan vil vi ha det i klasserommet? Hvordan skal vi oppføre oss med hverandre?

Skule 1 - Rektor: Kari

Hvor lenge har du jobbet i skolen?

Jeg har jobba i 18 år på skolen. Har starta i jobb som rektor på Tjødnaio siden august 2017. Jeg har kombinert.. litt på barneskole, men mest på ungdomsskolen som lærer.

Hvilken utdanning har du?

Eg har 4-årig allmennlærer-utdanning, også har jeg en master i skoleledelse på topp.

Hvordan jobber dere med mobbing i skolen (mobbeprogram)?

Vi har vært innom Olweus tidligere. Men nå bruker vi ikke det aktivt, men jobber jo systematisk med sosial kompetanse, og vi har gode system i forhold til sosiallærerne som er tett på elevene som kan bistå kontaktlærerne hvis elever sliter med det sosiale. De jobber mest med forebyggende, men kan og være med i konflikter hvis det er nødvendig. De jobber også med «art». Det er et forebyggende program, som går på at elevene lærer seg sosial kompetanse. Ellers jobber lærerne tett på elevene og er inne i god tid hvis noe skjer slik at det ikke skal utvikle seg situasjoner en ikke ønsker.

Hvilke tiltak og strategier mener du er viktig for skolen din?

Da går mye på det som jeg har sagt, og mye styres av det som vi nå er pålagt i forhold til §9A, men og det å jobbe med klassemiljøet, at elevene skal føle seg trygge og vi skal jobbe med å bygge den sosiale kompetansen til elevene. Alle klasserom har sosiale mål som de skal følge, ofte nye mål for hver uke. Ellers jobber jo lærerne godt i forhold til..innenfor klasseledelse, og vurdering for læring. Opptatt av å være forutsigbare og trygge lærere for elevene for å skape trygghet og motvirke mobbing.

Jobber dere aktivt med mobbing i norskfaget?

Jeg tenker at sånn....ut fra den generelle delen i læreplanen så kommer dette med elevmiljøet inn i alle fag, og den sosiale kompetansen til elevene. Men ellers, har jeg ikke vært og spurt

norsklærerne men norskfaget er veldig gunstig å bruke i forhold til tekster du leser og oppgaver du skal skrive i forhold til det psykososiale miljøet. Gi elevene en problemstilling de skal skrive om eller løse. Har ikke sagt som skole at i norskfaget jobber vi spesielt med mobbing.

Jobber dere med mobbing i andre fag enn norsk?

Det blir på samme generelle grunnlaget, jobber med klassemiljøet. Starter alltid i samlingskroken om morgenen, der vi får tatt opp sosiale ting, elevene får fortelle det de vil eller ta opp viktige ting. Om enkeltsaker oppstår blir elevene tatt med ut av undervisning. På generelt grunnlag har vi det slik at hvis ting skjer på skoleveien eller på bussen, har vi egne bussmøter. På bussmøtene går gjennom regler for hvordan en oppfører seg. Er det lov å snike i busskø? Hvordan skal vi oppføre oss i bussen? Har du lov til å velge hvem du vil sitte med på bussen? Dette har elevene ikke lov til og alle som tar buss er med på bussmøter, og elevene ikke velger selv hvem de vil sitte med for at konflikter skal unngås. Dette er fordi det er ingen voksne og da kan konflikter lett oppstå. Vi har mange regler og retningslinjer på denne skolen som er felles for alle. Dette er med på å skape trygge rammer og motvirke mobbing. Bruker ofte problemstillinger for å reflektere. Er dette lov? Er dette ikke lov? Alle vet hva de skal forholde seg til. Vi har lav terskel for å ta kontakt med heimen, og er opptatt av et godt samarbeid. Vi tar alle situasjoner på alvor og undersøker alltid saken.

Intervju fra Skole 2

Skole 2 - Sigrunn

Hvor lenge har du jobbet i skolen?

Jeg er 42 år. Har jobbet som lærer i 16 år.

Hvilken utdanning har du?

Jeg er adjunkt med opprykk. Utdannet allmennlærer 4-årig. Har og videreutdanning i «leserettleiing». «pedagogisk rettleier», og «tilpasset opplæring».

Hvordan jobber dere med mobbing på skolen?

Det er litt ulikt. Det kommer an på hvordan vi jobber generelt eller hvordan vi jobber hvis det oppstår en enkelt mobbesak. Vi jobber med «Respekt³» som er et program der en jobber systematisk forebyggende mot mobbing ved hjelp av mobbing. Med «Respekt» har vi en respekt-time i uken. Den er det kontaktlærer som har. Det vi har jobbet med i det siste er «å møte hverandre på en god måte» og «være raus». Her jobber vi forebyggende med at alle skal føle seg inkludert og ingen skal føle seg utenfor.

Hvis det oppstår saker så tar vi det med en gang. Vi har hatt eldre elever som har mobba yngre elever på skolen og då fyller vi ut skjema. Der står det hva vi som lærere har gjort, og snakker sammen med foreldre. Skal intervjuer eleven, skrive skjema, også gå videre og snakke med de som har mobbet. Dette viser at vi som skole har gjort tiltak dersom det oppstår mobbing.

I andre saker som ikke er så alvorlige, små erteepisoder tar vi det med en gang og snakker med elevene. Viktig at elevene vet at vi har kontakt med foreldre.

---

³ Respekt programmet blir heller anbefalt som et “Læringsmiljøprogram”, og som et forebyggingsprogram. (Moen, 2014, s. 137). Hensikten er at det skal hjelpe skoler til å utvikle et godt sosialt læringsmiljø Målet er å redusere problematferd i skolen, og øke kvaliteten på elevens læringsmiljø.

Hvilket mobbeprogram har dere på skolen?

Jobber med respekt. Har en time med respekt i uken. Forebyggende mobbeprogram. Her har vi en årsplan for hvordan vi skal jobbe. Henger ulike mål i klasserommene som er laga ut i fra programmet. Det handler ikke om mobbing, men det skal virke forebyggende. Tror dette hjelper mot mobbing og ha regler og trygge rammer.

Jobber dere aktivt med mobbing i norskfaget? Hvis ja, hvilke metoder og verktøy bruker dere? Hvis nei, hvorfor ikke?

Vi gjør egentlig ikke det. Det er tekster i leseboken som handler om mobbing, som kan knyttes opp til hvordan elevene har det på skolen, og en kan bruke disse tekstene til å samtale med elevene. Det er vanskelig med mobbing i forhold til norskfaget pga. de få timene elevene har til å jobbe med norsk.

Jobber dere med mobbing i andre fag enn norsk? Hvis ja, hvordan, og hvilke fag? Hvis nei, på hvilke områder jobber dere med mobbing?

Vi har respekttimene som ofte brukes til å jobbe med mobbing, også tar vi det dersom det dukker opp situasjoner, tar det med en gang. Elevene har en del rollespill, og snakker mye om inkludering. Bruker dette i noen skriveoppgaver, spesielt for de eldre elevene, der de har skrevet loggbøker som kun læreren får lese. Jeg mener at rollespill er en god metode for å jobbe med mobbing i norskfaget. Vi har og en hånddukke som kan være god å bruke for dette. Vi har laget regler sammen med elevene, der de kan skrive hva de tenker, og alle får være med på å bestemme hva som er viktig.

Har dere fokus på sosial kompetanse i norskfaget? I så fall hvordan?

Vi har hatt grupper på tvers med 1.klasse der de skal bli kjent på tvers av trinnene. Her er de satt sammen i grupper, der en gruppe har elever fra både 1. og 2. trinn. Her er det leker, norsklesestasjon og andre aktiviteter. Dette er mindre grupper der de sitter og prater sammen og blir kjent med hverandre. Det er kanskje ikke så lett for alle å søke kontakt og bli kjent med hverandre i friminuttet så her danner vi grunnlaget for at de blir kjent gjennom oppgaver og leker på tvers av trinnene. Rollespill i norskfaget og tekster som vi leser bidrar til å øke den sosiale kompetansen til elevene. Vi har også hatt «vennedag» på tvers av trinnene der elevene fra flere trinn er på grupper og gjennomfører ulike aktiviteter.

Hvilke oppgaver kan du/gir du elevene dine for å styrke den sosiale kompetansen til elevene?

Vi har norskstasjoner, dette gjør det mye enklere for elevene og bli vant til å snakke i små grupper, og samarbeide. Dette vil kanskje gjøre at det blir lettere for elevene videre og snakke sammen, snakke i grupper og bli mer utadvent, og si ifra hvis det er noe. Det går an og ta opp et spesielt tema på den lærerstyrte stasjonen, der en kan ha fokus på sosial kompetanse.

Hvilke tiltak og strategi mener du er viktige å gjøre i norskfaget i forhold til mobbing?

Det at elevene får lov til å uttrykke seg både skriftlig og muntlig. Hvis det er noen oppgaver eller bøker som vi leser til de, så kan en knytte dette opp mot mobbing. En kan ha gode samtaler etter en har lest tekster eller en bok.

Jeg mener det er veldig viktig å være våken, og se alle elevene. Trygge elevene med at de skal komme til de voksne om det er noe.

Tror du mange lærere vil velge bort å inkludere mobbing i norskfaget fordi det vil ta vekk eventuelle norsktimer?

Ja det tror eg. Fordi norsktimene er veldig viktige, spesielt når de er så små pga. lese- og skriveopplæring. Men i og med at vi har den respekttimen så kan vi bruke denne timen til å jobbe med mobbing og norsktimene kan være norsk. Jeg tror kanskje en bruker dette mer i KRLE-faget. Lettere å bruke mobbing i dette faget.

Er dette noe du har organisert selv eller er dette noe skolen har arrangert?

Dette er organisert gjennom «respekt». Følger respekt-timene hver uke.

Skole 2 - Trude

Hvor lenge har du jobbet i skolen?

21 år.

Hvilken utdanning har du?

Jeg har grunnutdanning førskolelæra, også tok jeg sånn 6 til 10-årspedagogikk eller småskolepedagogikk som det heter.

Hvordan jobber dere med mobbing på skolen?

Nei da kjenner du sikkert til at vi har dette respektprogrammet, sant, skoleutviklingsprogram som går på veldig mange ting. Går både på læreren og på eleven. Det er et samspill. Det går på læreren, sånn at vi skal bli den autoritative læreren. Og det går på at vi skal ha en god start, dette her med at de står bak stolene og vi skal ha en felles start, og hilse på dem og de tingene der. Også går det på de at vi skal lede klassen, at vi skal være lederen og ta rommet på en måte. Dette går jo da i forhold til den autoritative læreren igjen.

Også er vi blitt opplærte på mobbing. Altså se etter tegn på mobbing, også har vi blitt lært opp til å se etter emosjonelle vansker hos barn og atferdsvansker og litt i forhold til hjem-skolesamarbeidet.

I forhold til mobbing og sånt, så har vi jo en sånn plan. Som skal vi skal følge om vi blir tipset om at noen blir mobbet, eller vi avdekke mobbing, så er det visse prosedyrer. Det er sånn skjema. Nullskjema heter det første, også går det liksom alt etter alvorlighetsgraden, hva for en instans en skal koble inn og litt sånn. Hvem en skal varsle. Det er på en måte en slags bruksanvisning når en kommer i en slik situasjon.

Hvilket mobbeprogram har dere på skolen?

Det er dette respektprogrammet. Det er ikke et mobbeprogram, men det er et skoleutviklingsprogram. Det er en helt sånn.. det skal liksom gjennomsyre helt hvordan skolen er drevet og hvordan vi er mot hverandre og hvordan vi behandler elevene og ja.. det handler veldig mye om holdningene til de voksne, og sånne ting.

Jobber dere aktivt med mobbing i norskfaget? Hvis ja, hvilke metoder og verktøy bruker dere? Hvis nei, hvorfor ikke?

Ehh, hmmm.. jeg tror jeg kan si nei sånn, altså jeg tenker ikke norsk og mobbing liksom. Det er ikke det første jeg tenker på.

Hvorfor ikke? Hvorfor er dette noe de ikke prioriteter?

Hmm, nei det vet jeg ikke. Tror ikke det er noen som har tenkt at mobbing skal høre til mer i norskfaget enn i samfunnsfag eller KRL. Men det som er på mitt trinn i år, er at det ligger alltid en halvtime til å snakke kun om klassemiljøet og mobbing, altså respekt. For i det respektprogrammet så har vi seks mål som vi jobber med gjennom et helt år. Som kommer litt igjen, og som vi skifter ut når vi syns det er nødvendig. Akkurat nå i denne perioden har vi for eksempel ”jeg inkluderer andre” som er elevene sitt mål, også skal vi jobbe på forskjellige måter. Og den halvtimen i uken er sett av til respektarbeid, og inni der kommer mobbing. Og da kan du si at den halvtimen på mitt trinn er tatt av norskfaget. Hehehe, for å si det sånn da. Uten at en tenker norsk sånn sett då.

Er dette noe du har organisert selv eller er dette noe skolen har arrangert?

Skolen har organisert at alle skal ha den halvtimen, og skolen har organisert at akkurat vi på mitt trinn skal ha det akkurat der, og hva fag vi skal ta det av.

Jobber dere med mobbing i andre fag enn norsk? Hvis ja, hvordan, og hvilke fag? Hvis nei, på hvilke områder jobber dere med mobbing?

Ehh ja altså en jobber veldig.. altså den halvtimen går jo til klassemiljøarbeid og mobbearbeid, altså sånn som en kan tenke er holdningsarbeid hos elevene, sant. For at de skal fungere godt i lag. Så det kan være ting som vi sier, vi skal jobbe med eller ting som kommer i fra elevene. Det er alltid en liten del som skal komme i fra elevene, sånn som de skal få ta opp

Har dere fokus på sosial kompetanse i norskfaget? I så fall hvordan?

ja! Det har vi jo. Du kan si at norskfaget sånn generelt uten at vi tenker at dette skal gå på mobbing hehe, sant så legger vi jo til rette for alt som kan legges til grunn for at de ikke skal mobbe hverandre. Dette med at de skal ha respekt for hverandres samtaleid sant, at de skal på en måte skal få utveksle meninger, de skal få diskutere, de skal på en måte bli hørt, de skal få svare, og alle disse tingene som går inn i den muntlige delen av norsk. Og det er jo norskfaget, men det er jo like mye dannelsesfag i forhold til holdninger og det går på kultur sant, de får kjennskap til gammel kultur, ny kultur. Det er mange ting som ligger inni der. For det er jo noe med det der at norskfaget er ikke bare skriftlig, det er jo muntlig og da kan en jo

få tak i, altså dette her med at de får samtale om ting da, si ting som går på relasjoner og sånne ting kan du jo avdekke mobbing. Eller få opp på bordet som kanskje kan bli mobbing. Og du kan jo få påvirke elevene

Hvilke oppgaver kan du/gir du elevene dine for å styrke den sosiale kompetansen til elevene?

Åja, ja det er mye! Haha! Det er et stort spørsmål! Haha! Men om vi skal knytte det til norskfaget då, så er det jo naturlig, altså det kommer jo slik at det ofte er tekster som går på samspill, og det kan være at de skal skrive forlagsbøker, det er jo veldig mye slik vi gjør i småskolen i alle fall, ut i fra et emnet og sånn, og da er det ofte venner sant, og da kommer jo mobbetemaet inn. Og det kommer jo inn hele veien kan du si i norskfaget og uten at du tenker at der og der, men det kommer jo inn. Mens i KRL så har du jo dette temaet som kommer inn i faget. På en måte, helt naturlig. Men det går jo mye på det der at du på en måte skal være på forberedelsesstadiet, altså har du en mobbesak så handler du i forhold til den mobbeplanen som jeg snakket om, men dette må jo gå på å skape gode relasjoner og at de liksom blir kjent med hverandre slik at de ikke mobber hverandre.

Nå har vi jobbet veldig mye i norskfaget med mobbing! For nå har vi hatt digital uke. Og da har de jo jobbet med nettvett-reglene og de handler jo om dette med at det er veldig lett å mobbe andre på nett og på sosiale medier sant, og da har vi jo snakket veldig mye om dette med hva som er greit og ikke greit, og hva de liksom skal gjøre i lag med foreldrene, hva de kan ha kontroll på selv, og hva de skal gjøre om de får dårlige meldinger på noen plasser, og ja slike ting. Og der er mobbingen framme. Så om du hadde sett de tekstene som de har skrive i dag, så hadde du nok sett at de har skrive mye om mobbing. Og det samme gjorde de med lesing, de har lest veldig mye om disse tingene, som vi har hatt disse ukene.

Så absolutt i norskfaget denne uken! Haha! Gjennomsyre alt haha!

Hvilke tiltak og strategi mener du er viktige å gjøre i norskfaget i forhold til mobbing?

Nei det er dette her med at du må være bevisst på, altså i forhold til mobbing og, at de får lov til å uttale seg, at du tenker på hvordan du lære dem opp til å samtale og diskutere og utveksle meninger. At de får svare og blir hørt og alt dette her, sant. Og det er de der reglene som gjelder då og. Også er dette her med at vi følger opp det som blir bestemt, at du på en måte drive elevene litt, nesten som du driver de med å lære seg å regne, så driver du de å til å lære

de hvordan de skal ha relasjoner til hverandre og oppføre seg for å unngå mobbing og unngå at noen blir ertet og stengt utenfor. Så det er gjennomsyre hele dagen og, sant så har du det som tema i respekttimen, i sånn som nå i “digitaluken”, om du skriver forlagsbok

Tror du mange lærere vil velge bort å inkludere mobbing i norskfaget fordi det vil ta vekk eventuelle norsktimer?

Nei jeg tror ikke det, altså det kan jeg ikke forstå. Men du kan si at det hører jo til der fordi du kommer jo naturlig inn på det, sant med tema du tar opp, diskusjoner du har og. Tenker jeg da. Uten at du tenker at de fem norsktimene skal gå til mobbing eller haha!

Skule 2 - Assisterende Rektor: Hanna

Hvor lenge har du jobbet i skolen?

Siden 1995

Hvilken utdanning har du?

Jeg har gått allmennlærer med musikk i Bergen også har jeg Engelsk som hovedfag. Så jeg er lektor med tilleggsutdanning da.

Hvordan jobber dere med mobbing i skolen (mobbeprogram)?

Her på skolen vet jeg at de jobber med klassetrivsel som forebyggende da. Også har jeg før jobbet mye med det Sandnes programmet mot mobbing. Der har hun Tove Flack vært involvert en del sånn hun på atferdssenteret i Stavanger. Der har jeg hentet mye informasjon da, og jeg har jobbet mye med sosiogram og sånt. Altså å kartlegge hvem som er utsatt for å bli mobbet, og hvor stabile eller ustabile relasjonene er sant. Da får en ganske bra visuell oversikt over trinnet eller klassen. Og det vet jeg også ligger inne i det med klassetrivsel så det kan jo også flettes inn i norsk med skriving.

Også er det jo å jobbe muntlig, sånn før vi skal gå ut så er det jo å stoppe opp å ta noen minutter å spør hvem som skal leke med hvem, og si sånn at du vil leke med det, er det noen

andre som vil være med på det, eller bare dele alle elevene slik at vi vet at alle har noen å leke med. Eller hemmelig venn går jo ant å ha, at elevene trekker en hemmelig venn som de skal ha i en uke eller noe. Ja slike strategier som er forebyggende er jo egentlig det beste. Men så tar vi jo tak, altså vi har jo det opplegget med § 9A, det opplegget for Stord Kommune, når vi får avdekket noe så skriftliggjør vi det, og da er det jo prosesser på det for å få slutt på det, og “stoppsamtaler”. Disse prosedyrene ligger på nettet, også har vi de i en perm her på skolen. Slik at det er tilgjengelig for alle. Også har vi jo “tirsdagstid” med alle lærerne, da vi samles og snakker om det og sånne program.

Hvilke tiltak og strategier mener du er viktig for skolen din?

Vi har jo det respektprogrammet også. Det er jo også forebyggende hvor det er 30 minutter hver uke hvor trinnene jobber med klassemiljøet. Så jeg tror det er viktig med noe sånn gjennomgående. At vi tenker litt likt som skole. At elevene kjenner det igjen at de voksne reagerer likt og at det vi jobber med forebyggende også er ganske likt, slik at vi kvalitets sikrer det då ett nivå opp, på skolenivå og at alle lærerne selvfølgelig er oppdaterte på det. At de får tid til å sette seg inn i det eller prioritere det, sant at vi snakker om tilpasset opplæring også, og at vi snakker om elever som trenger ekstra tilrettelegging på trinnene, at alle lærerne på trinnet er obs på det og hvordan informasjonsflyten er, at vi vet om hva som har skjedd. Dersom det har skjedd noe, blir det videreformidlet til alle. Det er kjempeviktig at alle sitter med kunnskap. Når en skal gå inn på et trinn og, at en vet at her er det faktisk en mobbesak. Dersom det er det. Fordi då fanger en det opp på en annen måte, enn om en ikke vet om det. Respekt handler også om hvordan vi jobber på personalnivå også. Alt med planer og alt dette med at det blir innført.

Jobber dere aktivt med mobbing i norskfaget?

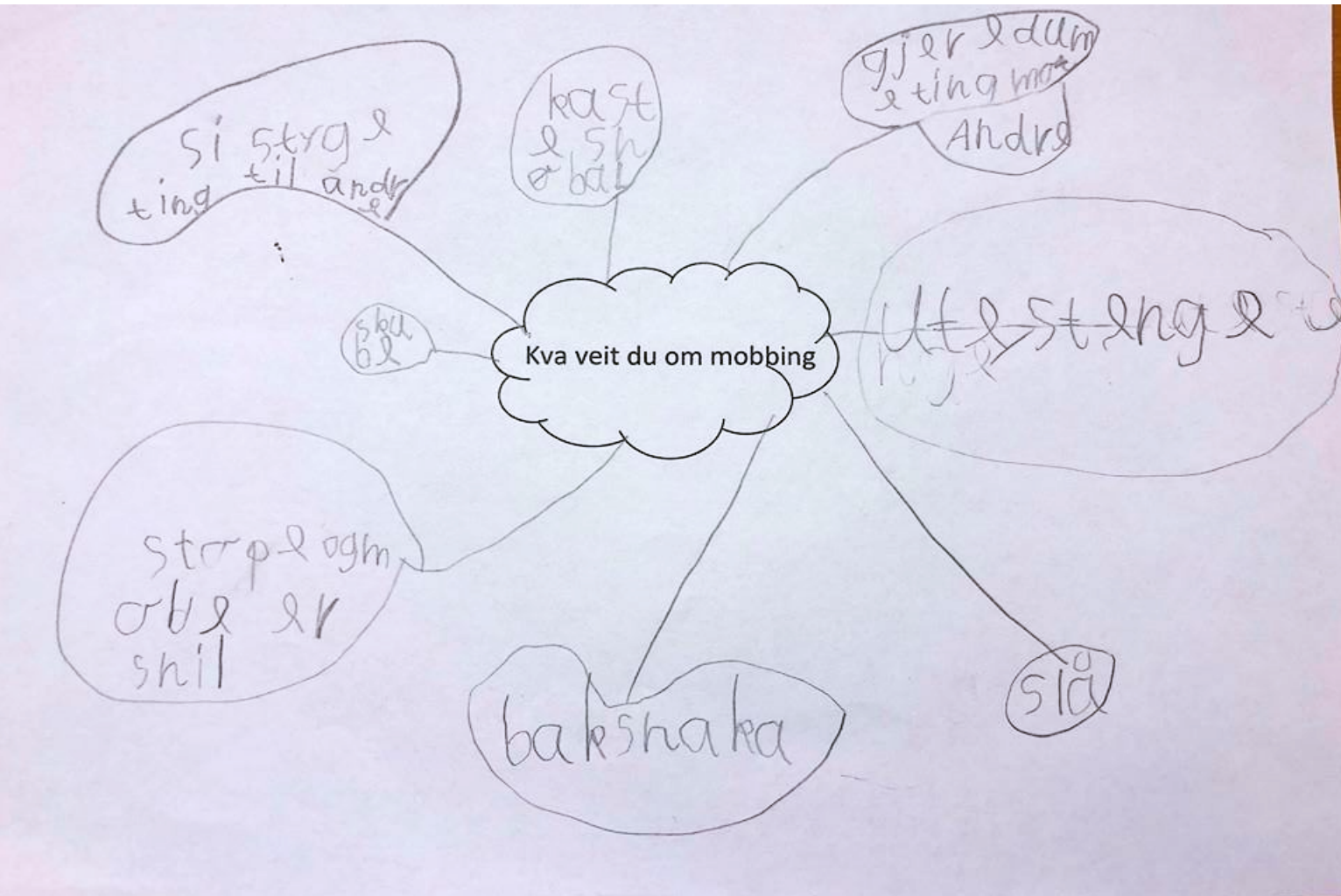
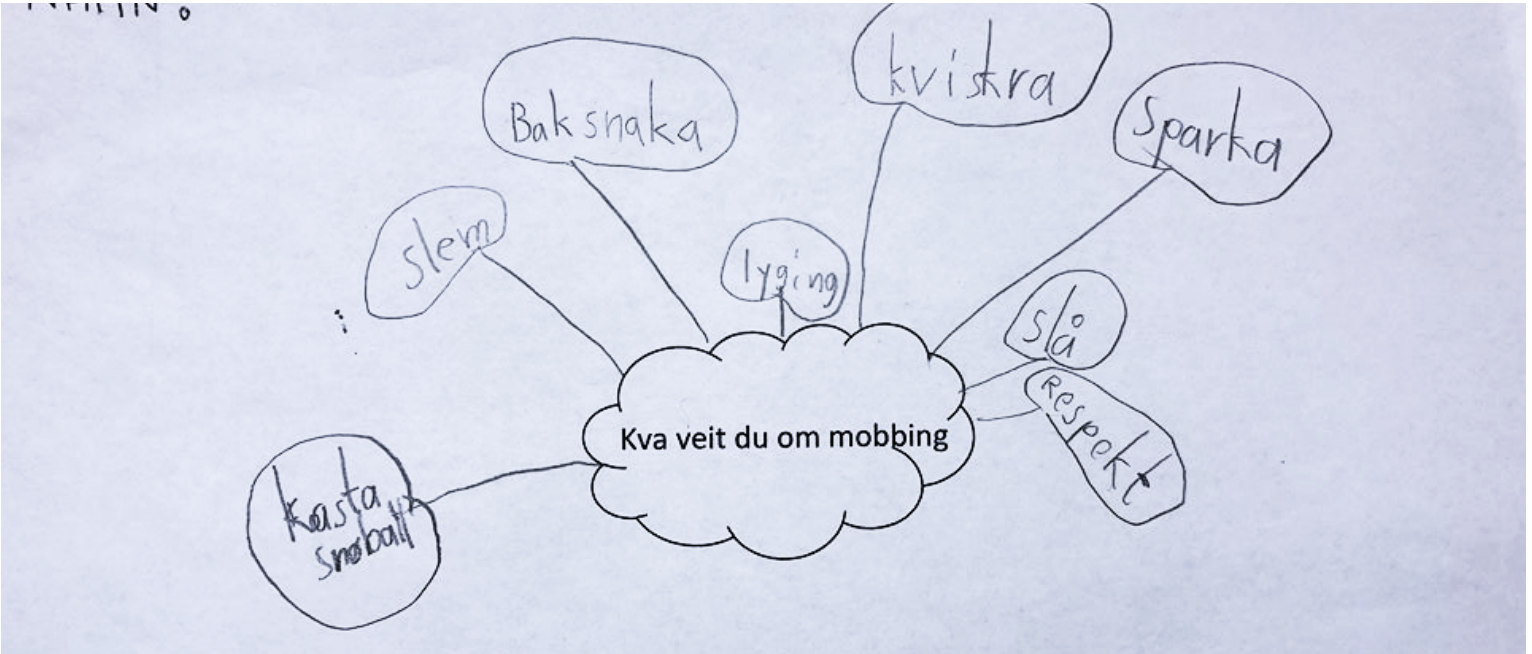
Hmm, det er det med respekt som vi jobber med. Men akkurat i norskfaget kommer jeg ikke på... altså det er jo tema då. Så de kan jo skrive tekster og slikt. På mitt trinn, så jobber de jo en del med sammensatte tekster då. En jobber jo også en del med temaet muntlig, men kanskje ikke så mye med skriving då, foreløpig.

Jobber dere med mobbing i andre fag enn norsk?

Ja vi har fokus på det i KRL. Der skal e ta litt tid til det. Også tror jeg den respekt-timen med de 30 minuttene tar en jo i fra de forskjellige fagene, på de forskjellige trinnene. Vi har en oversikt slik at en ikke noen fag blir mer utsatt gjennom 7 år. De blir fordelt i fra hvilket fag det blir tatt av. Men vi jobber jo egentlig med det hele tiden sant, for når en ikke trives, så kan

en jo heller ikke lære optimalt. Så det er jo grunnmuren, det her med klassemiljø. Så en jobber jo med det i alle timer egentlig. Så forebyggende er veldig viktig altså.

Vedlegg 5

Skriv ned alt du har lært om mobbing:

skubbe slå
si stygge ting til
Andre.
hive stø bal.

beskjed

Kva kan du gjere for at ingen skal bli mobba?

Og gi beskjed til vaksene.

Gi respekt.

Sei stopp.

Me kan hjelpe.